

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Menšiny a jejich integrace - Vietnamská menšina

Diplomová práce

Autorka: Eva Tománková

České Budějovice

2007

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Zadání diplomové práce

Jméno a příjmení: **Eva Tománková**

Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**

Studijní obory: **Učitelství německého jazyka pro 2. stupeň ZŠ**
Učitelství občanské výchovy pro 2. stupeň ZŠ

Název tématu: **Menšiny a jejich Integrace – Vietnamská menšina**
(Minorities and theirs integration – Vietnamese minority)

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Tomáš Fantyš**
Katedra společenských věd

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2005**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. listopadu 2007**

Anotace

TOMÁNKOVÁ EVA, *Menšiny a jejich integrace – Vietnamská menšina*. České Budějovice: Pedagogická fakulta, Jihočeská Univerzita v Č. Budějovicích, 2007. Diplomová práce.

Zadávaná diplomová práce je věnována problematice menšin a jejich integrace, resp. zaměřena na problematiku jednu konkrétní, kterou je vietnamská menšina. Teoreticky se práce opírá mj. o koncepce multikulturalismu a integrace. Zároveň však její hlavní těžiště spočívá v empirickém šetření. Svým charakterem se šetření blíží případové studii. Vzhledem k tomuto jsou použité techniky, rozsah vzorku apod., ale i konkrétní hypotézy a cíle konkretizovány a upřesněny v průběhu samotného šetření. Geograficky se diplomová práce zaměřuje na problematiku vietnamské menšiny ve Znojmě, popř. jeho okolí.

Annotation

TOMÁNKOVÁ EVA, *Minorities and theirs integration – Vietnamese minority*. České Budějovice, Faculty of Education, University of Southern Bohemia, 2007, Dissertation.

Graduation thesis will be dedicated to problems of minorities and their integration, or more precisely to one particular minority which will be Vietnamese minority. This paper will be theoretically base on conception of multiculturalism and integration. In the same time main focus will be in empirical examination. Character of the examination will be close to case study. Considering that, used techniques will be data range, etc., but also particular hyphotesis, objectives concretized and specified during (mere) examination. Paper will be from geographicap point of view focused on problem of Vietnamese minority in Znojmo, eventually its surroundings.

Poděkování

Za odborné vedení a pomoc při psaní diplomové práce bych na tomto místě chtěla vyjádřit svoje poděkování vedoucímu diplomové práce Mgr. Tomáši Fantyšovi. Dále bych chtěla poděkovat sociologovi Mgr. Jiřímu Kocourkovi za poskytnutí potřebných materiálů. V neposlední řadě děkuji všem respondentům za jejich čas a ochotu při rozhovorech.

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma

"Menšiny a jejich integrace - Vietnamská menšina"

jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály

uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Českých Budějovicích dne 31. listopadu 2006

podpis

OBSAH

1.	ÚVOD	8
2.	TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE.....	12
2.1	INTEGRACE MENŠIN	13
2.1.1	<i>Teorie multikulturní integrace</i>	<i>13</i>
2.1.1.1	Znaky multikulturalismus	13
2.1.1.2	Podoby multikulturalismu	15
2.1.1.3	Základní roviny integrace	21
2.1.1.4	Filosofické zdůvodnění multikulturalismu.....	24
2.1.2	<i>Postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR</i>	<i>25</i>
2.1.3	<i>Optimalizační kroky vedoucí k integraci.....</i>	<i>31</i>
2.2	VIETNAMSKÉ ETNIKUM	36
2.2.1	<i>Co víme o Vietnamcích, o jejich kultuře a zemi?</i>	<i>36</i>
2.2.2	<i>Vietnamská migrace do ČR před a po roce 1989.....</i>	<i>39</i>
2.2.3	<i>Česko - vietnamské vztahy.....</i>	<i>42</i>
2.2.4	<i>Integrace vietnamského etnika v ČR.....</i>	<i>45</i>
3.	METODOLOGIE.....	50
3.1	STATISTICKÉ ZMAPOVÁNÍ VIETNAMSKÉHO ETNIKA VE MĚSTĚ ZNOJMĚ A POPIS PROSTŘEDÍ VE KTERÉM ŽIJÍ	55
4.	PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE.....	58
4.1	VYHODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	67
5.	ZÁVĚR.....	70
6.	PŘÍLOHA Č.1.....	74
7.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	82

1. Úvod

V dnešním globalizujícím se světě nabývá fenomén mezinárodní migrace a na něj nabalující se problém adaptace imigrantů v majoritní společnosti stále více na významu. Přispívá k tomu jak zmenšující se prostor na naší planetě, vědecko-technická a zvláště pak informační revoluce, tak relativně levná dálková doprava tak i proces demokratizace, který je obzvlášť patrný v postkomunistických zemích. Na migraci má jistě i nemalý vliv tzv. západní euroamerická liberální doktrína. Ta má za následek, že nezápádní civilizace přejímají západní hodnoty a životní styl, jehož naplnění je ve většině chudých zemí velmi obtížné. Obyvatelé těchto zemí tak imigrují za lepším životním stylem do vyspělého světa. To však není jediný důvod migrace, i když v případě vietnamských migrantů nejdůležitější. Pro mnohé budoucí imigranty je rozhodující právě politická situace v jejich zemi. To se týká převážně těch států, kde jsou porušována lidská práva. Jejich obyvatelé tak často musejí hledat azyl jinde. Na druhou stranu je však nutno říci, že migrace za určitých podmínek sebou přináší pozitivní důsledky, jako např. díky imigrantům dochází k omlazení stárnoucí populace. Z velké části je však vnímána jako něco negativního, neboť mezinárodní migranti mění charakter rozličných společenských struktur. Změny jsou tak patrné ve strukturách politických, ekonomických, demografických, socio-kulturních, psychologických, právních, geografických, a to jak v zemi imigrační, tak emigrační. Přestože se migrace řeší na globální úrovni, její dopady se ve vztahu k imigraci soustřeďují do vybraných zemí a jejich vybraných hlavních center osídlení.

Česká republika se svou strategickou polohou ve střední Evropě není výjimkou. Patřila dlouhá léta mezi země, které byly „uzavřeny před světem“. Po otevření hranic v roce 1989 a o několik let později, kdy se Česká republika stala členem EU, začaly do ČR „ve velkém“ proudit skupiny cizinců a uprchlíků. Česká republika se tak pro mnohé stala nejen zemí tranzitní, ale i cílovou. Pro nedostatek zkušeností jsme nebyli schopni vyrovnat se s tak velkým počtem národností, které se chovají jinak, respektují jiné hodnoty, řídí se podle jiných pravidel, zvyků a tradic, jinak komunikují a mají odlišný

pohled na život. I když od změn, které nastaly již po zmíněném roce 1989 uběhlo řadu let, strach z minorit a z jejich kultur je mezi českými občany stále patrný. Právě strach z jinakosti je v rámci ČR jeden z nejvýznamnějších faktorů bránících integraci. Nedá se však říci, že by se v blízké budoucnosti tento trend migrující populace zeslabil. S tímto problémem se musejí vyrovnávat nejen politici dané země, ale i jejich samotní občané. Prvním krokem, jak se zbavit obav z cizích národů je, že se o nich dozvíme co nejvíce informací. Toto vědění může mít značný vliv na pozitivní změnu hodnot a postojů, které k minoritám chováme. Je však nutno podotknout, že tyto změny jsou dlouhodobým procesem a samotná informovanost k úplnému sžití minorit s majoritou nestačí.

Pro aktuálnost a důležitost tohoto problému jsem se rozhodla, že se budu danou situací zabývat v diplomové práci. Jelikož v České republice žije velký počet skupin cizinců, bude práce zaměřena pouze na vietnamské etnikum, které u nás tvoří třetí největší skupinu, hned po Slovácích a Ukrajincích.

Cílem práce je zjištění, jak probíhá sociálně - ekonomická integrace vietnamského etnika na Znojemsku. Oblast Znojemska jsem si vybrala také proto, že Znojmo je příhraničním městem a kvůli rakouské klientele je zde velmi rozšířen stánkový prodej vietnamských prodejců. Dalším důvodem je i to, že jsem absolvovala souvislou praxi na znojemské základní škole a měla jsem tak přímo možnost dostat se do kontaktu s vietnamskými dětmi a pozorovat jejich probíhající integraci.

Síla sociální integrace migrantů do nové společnosti je ovlivněna především kvalitou mezietnických vztahů, bydlení, spolupráce s úřady, krajanských vztahů, dále pak ekonomickou aktivitou. Důležitou roli hraje i osobní perspektiva v dané oblasti. Proto bude v šetření zjišťováno, jak město Znojmo pomáhá k začleňování Vietnamců do společnosti, jak jsou řešeny byrokratické záležitosti, v jakých podmínkách zde minorita žije, jak je vnímána majoritou a jaké zde panují mezi obyvateli Znojma a Vietnamci vztahy. Cílem šetření také bude ověřit, zda má znojemské vietnamské etnikum vůbec o integraci jakéhokoliv druhu do majoritní společnosti zájem a pokud ano, tak jakým způsobem k integraci přispívá. Pokusím se ale také zjistit, jakou snahu by měli

představitelé Znojma i jeho obyvatelé projevit, aby byla integrace vůbec možná.

V teoretické části se práce budu opírat o koncepce multikulturalismu a integrace. Budou zmíněny způsoby, jak může probíhat integrace cizinců do společnosti a jaká může být její konečná podoba. Bude nastíněno postavení cizinců dlouhodobě žijících v České republice a jak se česká vláda zasazuje o jejich integraci. Druhá teoretická část práce bude obsahovat informace o vietnamské společnosti. Ve stručnosti bude zmíněna historie Vietnamu, vietnamské zvyky a tradice, kdy začaly proudit první skupiny Vietnamců do české společnosti, jaké jsou nynější vztahy mezi Čechy a Vietnamci, jak probíhá jejich integrace do naší společnosti apod. Seznámení s vietnamskou historií a kulturou považuji za nutné z jednoho hlavního důvodu. Právě historie formulovala chování Vietnamců, jejich myšlení, postoje, jejich kulturu a hodnoty, které vyznávají a které díky tomu, že zde žijí s námi, přenášejí i na nás. Poznáme-li jejich historii, pochopíme i jejich chování a bude tak pro nás snadnější zbavit se strachu a přijmout je mezi nás.

Hlavní těžiště diplomové práce bude spočívat v empirickém šetření. Svým charakterem se šetření bude blížit případové studii. Při získávání informací budu pracovat s nejběžnějšími technikami jako je zúčastněné pozorování či nestandardizovaný rozhovor. Terénní výzkum bude proveden v okolí města Znojma. Dotazování budou náhodně vybraní příslušníci vietnamského etnika, kteří splňují kritérium výběru. Vzhledem k nedostatku dobře česky mluvících Vietnamců je podmínka omezena pouze na to, aby informátoři pobývali v ČR legálně, měli zde trvalý či dlouhodobý pobyt, žijí v ČR alespoň pět let a bydlí v regionu Znojemska.

Závěrem je třeba vymezit pojmy, které jsou pro práci stěžejní, tj. pojmy menšina, cizinec a integrace. Přestože název diplomové práce zní „Menšiny a jejich integrace - Vietnamská menšina“, slovo „menšina“ je v tomto směru zavádějící. Pojem „národnostní menšina“ vymezuje zákon č.273/2001 Sb., takto: „Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijící na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou

a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.” Toto vymezení se ale nevztahuje na vietnamské příslušníky, neboť většinou nejsou občany České republiky, a tudíž nemohou být vnímáni jako menšina. Jen nepatrné části z nich je ročně uděleno české občanství (za rok 2004 jich bylo uděleno 47 občanství). Jako cizinci se tak musejí potýkat s mnoha byrokratickými překážkami a nemohou si být nikdy jisti, že nebudou jednou nuceni opustit Českou republiku. Vstup i pobyt cizinců na území České republiky je regulován prostřednictvím víz. Cizinci, kteří zamýšlejí pobývat na území ČR delší dobu, musí mimo jiné prokázat, že mají dostatek finančních prostředků. Pojmem „integrace“ je chápáno začlenění minority do majoritní společnosti v plném jejím rozsahu. Lze tak chápat integraci kulturní, občansko-politickou a sociálně-ekonomickou. O jednotlivých rovinách začleňování bude hovořeno v samostatné kapitole s názvem "Tři základní roviny integrace".

2. Teoretická část práce

2.1 Integrace menšin

2.1.1 Teorie multikulturní integrace

2.1.1.1 Znaký multikulturalismus

Dnes bychom jen stěží hledali společnost, která je kulturně homogenní. I ty nejdlehljší skupiny obyvatel žijící hluboko v pralese na Nové Guineji jsou poznamenány západní civilizací. Vzájemné ovlivňování kultur je proces přirozený, který nelze zastavit a proti kterému nemá ani smysl bojovat. Jde jen o to, jak se s tímto procesem co nejlépe vypořádat. Existuje mnoho teorií, které nám dávají návod, jak nejlépe integrovat skupiny obyvatel žijící na společném geografickém prostoru. Bohužel v praxi již tak ideální nejsou. Vždy se objeví něco, co dokonalé integraci brání. V šedesátých letech dvacátého století začal vznikat fenomén, o němž se na dlouhou dobu myslelo, že je právě tím hledaným lékem na problém, který mnohokulturní společnosti musí řešit. Tím fenoménem byl multikulturalismus.

Jde o termín, který je používán spíše v zemích tzv. "západní civilizace". To ale neznamená, že se v méně vyspělých zemích s diverzitou kultury nesetkáme. Tyto země jednoduše takové označení "multikulturalismus" nepoužívají. Podle Buryánka (2002) jde o termín, který se používá v různých významech. Jednak je tento pojem vnímán jako vědecká teorie, která se zabývá různými aspekty sociokulturní rozmanitosti, jednak popisuje stav společnosti, ve které vedle sebe žijí různé sociokulturní skupiny se specifickým systémem institucí, tradic, postojů a hodnot. Dále jde o proces, při kterém dochází k výměně kulturních statků, k vzájemnému ovlivňování kulturních systémů, popřípadě k vytváření systémů nových. V neposlední řadě je multikulturalismus vnímán jako společný cíl všech, kteří vědomě usilují o vytvoření pluralitní společnosti zahrnující

množství odlišných sociokulturních skupin. Soužití těchto skupin pak má být založeno na principech rovnosti, tolerance, respektu, dialogu a konstruktivní práce.

Robert Hugues definuje multikulturalismus takto: „Lidé s různými kořeny mohou žít pospolu a učit se porozumět obraznosti druhých, mohou a měli by se bez předsudků či iluzí dívat přes hranice rasy, jazyka, rodu a věku a učit se myslet na pozadí promíšené společnosti. Multikulturalismus zastává skromně názor, že některé z věcí v historii a kultuře se dějí na rozhraní různých kultur. Situace na hranici ho nezajímají jen proto, že jsou samy o sobě fascinující, ale protože jejich pochopení přináší světu naději. Separatismus popírá hodnotu a dokonce i možnost takového dialogu. Zavrhuje výměny. Je to zkrachovalý multikulturalismus, živený zoufalstvím a záští. Je odsouzen k selhání - v Americe stejně jako v Bosně - Hercegovině či na Středním východě“ (in Barša 2003:6). Existují i jiné definice, které stručněji či obsírněji shrnují to, čím by se měla dobře fungující multikulturní společnost vyznačovat. Podle Hladíka (2006) by měla mít dobře fungující multikulturní společnost tyto znaky:

- „existence dvou nebo více skupin obyvatel obývajících společný geografický prostor, které se hlásí ke své etnicko - kulturní odlišnosti,
- kulturně politická participace všech etnicko - kulturních skupin v rámci společenského života,
- tolerance a respekt ke kulturním odlišnostem ostatních skupin,
- dodržování zákonů země, ve které členové odlišných etnicko - kulturních skupin žijí,
- transparentní odmítání projevů netolerance, xenofobie a rasismu,
- nekonfliktní a obohacující komunikace mezi odlišnými etnicko - kulturními skupinami,
- existence vzdělávacího systému, který podporuje snášenlivost a kooperaci

mezi odlišnými skupinami“.(Hladík 2006:6-7)

Dobře fungující multikulturní společnost musí podle Hirta (2005) projít třemi fázemi a to fází deskriptivní, normativní a praktickou. První fáze popisuje společnost, která vykazuje kulturně pluralitní znaky. Na základě popisu se pak formulují nedostatky společnosti a navrhuje se řešení, díky kterému by se společnost měla stát multikulturní. V poslední praktické fázi se jedná o veškerou činnost, která směřuje ke zlepšení vztahů různých sociokulturních skupin v rámci multikulturní společnosti. Sem spadá multikulturní výchova, praktická politika, legislativní opatření, činnost médií apod.

2.1.1.2 Podoby multikulturalismu

Multikulturalismus jako takový začal nabývat na významu v šedesátých. letech dvacátého století. Problém nekontrolovatelného přílivu imigrantů a integrací různých skupin do společnosti byl aktuální téměř na všech kontinentech. Nevyhnul se ani USA, Kanadě, Evropě ani Austrálii. Každá země se tohoto problému ujala po svém a vznikly tak různé podoby multikulturalismu.

„Oficiálním zakladatelem multikulturalismu v USA je Horace Kellen, který začal razit vizi Ameriky jako "národa národností", které si uchovávají svou autonomii a přitom jako rovný s rovným dobrovolně kooperují v rámci společných institucí. Skutečně demokratický pojem americké identity musí podle Kellena zahrnovat kulturně - skupinovou různorodost americké společnosti bez předpokladu nějakého údajného kulturního jádra, které by takové pluralitě vtiskovalo monokulturní rámeček“ (Barša 2003:31 - 32). Způsob, jaký Kellen pro integraci minorit do majoritní společnosti navrhoval, se označuje jako „melting pot“ – „tavící kotel“. Cílem „tavícího kotle“ je míšení kulturního specifika nově příchozích s kulturou původních obyvatel. Výsledkem tohoto procesu by měla být nová kultura, která by byla přijatelná pro všechny. Existují však postoje, jež jsou k tomuto způsobu integrace kritické. Podle těchto kritiků je míšení a následné vytváření nové kultury pouze zdánlivé, protože vše stejně probíhá pod vlivem

White Anglo Saxon Protestant (WASP), neboli „bílých heterosexuálních anglosaských protestantských mužů střední vrstvy“. To by znamenalo, že míšením kultur nevzniká kultura nová a univerzální, ale díky kulturnímu, politickému a ekonomickému vlivu „bílé většiny“ dochází k asimilaci menšinových sociokulturních znaků do majoritní společnosti. Majoritní společnost se tak i nadále řídí svými vlastními normami, zvyky a tradicemi. Aby se tomu zbránilo, začaly vznikat skupiny, které se snažily přebít vliv „WASP“ tím, že se začaly vědomě vydělovat a upozorňovat na svou výlučnost a nadřazenost. Členové jedné takové skupiny si říkají afrocentristi. Ti se na základě různých pseudovědeckých teorií snaží přepsat minulost a kompenzovat tak křivdy na nich spáchaných. Místo odvržení rasistických předpokladů však tímto způsobem obracejí pouze jejich hodnotící znaménka.

Jiné problémy musela řešit Kanada, kde se multikulturalismus ubíral zcela jinou cestou než multikulturalismus v USA. Ač se pojem „multikulturalismus“ pro proces integrace menšin v Kanadě běžně používá, na začátku tohoto procesu nebyl zcela trefný. Vhodnější by byl spíše termín „bikulturalismus“, neboť problém integrace se týkal zejména dvou skupin lidí a to anglofonních a frankofonních obyvatel. Sociokulturní specifika anglofonních obyvatel se vážou k Velké Británii. Protipólem pak stojí sociokulturní specifika frankofonních obyvatel, kteří jako potomci francouzských osadníků byli od konce 19. století až do 60. let 20. století v menšině. Postupná převaha anglofonní části měla v roce 1903 za následek vznik francouzsko - kanadského nacionalismu. Jeho zakladatel Henri Bourassa si nekladl ani tak za cíl rozvoj jedné dvojjazyčné kultury jako spíše oddělený rozvoj dvou kultur spojený se sdílením moci. Většina anglických Kanadčanů zavrhovala a stále zavrhuje Bourassovu teorii „dvou národů“, proto se muselo hledat jiné řešení. Od 60. let 20. století se tak v Kanadě začalo pracovat na způsobu nekonfliktního soužití těchto dvou skupin. V roce 1971 pak Kanada vyhlásila „politiku multikulturalismu v rámci dvojjazyčnosti“. Šlo o politiku, která zohledňovala další kulturní a etnické menšiny uvnitř dvou kanadských jazykových kultur a jedné politické identity. V roce 1972 zde vzniká Úřad pro multikulturalismus a v roce 1988 je schválen zákon o multikulturalismu, jenž má ochraňovat kulturní a rasovou

rozmanitost jako základní rys kanadské identity. V průběhu 90. let byla starost o kulturní rozmanitost stále více doplňována starostmi o sociální rovnost. K důrazu na respekt vůči partikulárním identitám a vytváření jazykových a kulturních podmínek pro plnou občanskou participaci se postupně přidal také důraz na plnou sociálně - ekonomickou integraci (Barša 2003:45 - 47). Kanadský politik a teoretik Will Kymlicka formuluje několik bodů, jejichž realizace má výše zmíněné snahy podporovat. Mezi ně patří:

- programy afirmativní akce pro větší zastoupení viditelných menšin,
- generace jistého počtu křesel pro viditelné menšiny v senátu, či v jiných zastupitelských orgánech,
- zpružení pracovní a otevírací doby s ohledem na náboženské svátky imigrantů,
- zpružení pravidel oblékání v různých veřejných institucích,
- antirasistické osvětové a vzdělávací programy,
- jazykové kodexy zakazující na pracovištích a školách používat rasisticky, sexisticky či homofobicky zabarvených výrazů,
- výcvik v kulturní různorodosti pro policisty, sociální pracovníky, zdravotníky, aby mohli rozeznat individuální potřeby a konflikty v rodinách přistěhovalců,
- směrnice pro veřejnoprávní média upozorňující na etnické a rasové stereotypy,
- státní finanční podpora etnických festivalů a studijních programů,
- vzdělávací programy pro dospělé imigranty zaměřené na jejich vlastní jazyk spolu s výukou angličtiny či francouzštiny,
- bilingvní vzdělávací programy pro děti imigrantů zajišťující, že v nejrannějším

stádiu probíhá vzdělání částečně v jejich mateřském jazyce jako přechodná fáze vedoucí k vzdělání druhého a třetího stupně v angličtině nebo francouzštině,

- speciální školy pro černošské studenty neprospívající v rasově integrovaných školách (Barša 2003:48).

Jádro multikulturní kanadské integrace tedy spočívá v rozvoji příslušnosti - na jedné straně k jedné ze dvou kanadských národních socioetálních kultur, na straně druhé k vlastní etnicko - kulturní skupině. Tento způsob tak uvolňuje menšinám prostor přímo uvnitř většinové kultury a proto někdy bývá kanadské pojetí multikulturalismu označováno jako vzorové. Na rozdíl od amerického „tavícího kotlíku“ je kanadský multikulturalismus přirovnáván k pestré mozaice národů a etnik.

Také Austrálie byla nucena po dlouhé době, označované jako „politika bílé Austrálie“, začít řešit problém zvaný integrace a imigrace. Po založení australské federace v roce 1900 a dlouhé rasistické a asimilacionistické historii se přistoupilo k otevření hranic a začal se prosazovat citlivý přístup ke kulturním odlišnostem přistěhovalců. Vzorem se stala Kanada. Jediným problémem, který se ale později ukázal jako klíčový, byla na rozdíl od kanadského bikulturalismu etnicko - kulturní homogenita australského obyvatelstva. Národní ideologie byla až doposud anglocentrická. Australané si začali uvědomovat, že po přistěhovalcích nelze chtít, aby vyměnili jejich kulturní identitu za jinou jenom proto, že vyměnili jinou zemi. Tento obrat byl na začátku 70. let nazván jako posun směrem k multikulturní integraci. Podle britského politologa Anthony Birche je australským horizontem ve srovnání s kanadskou kulturně - pluralistickou mozaikou spíše ideál „tavícího kotle“. Na rozdíl od tendence ekonomicko - geografické segregaci, typické pro USA a Kanadu je australským modelem spíše to, aby se přistěhovalci, kteří si ponechávají něco ze svých původních kulturních identit, postupně rozplývali v australské společnosti, a snad ji tak obohacovali něčím vlastním. Hlavní opatření, která jsou v tomto směru podniknut, jsou multikulturní výchova a vzdělávání a zajišťování přísné nediskriminace. Výchova a vzdělávání jsou

jazykově a kulturně uzpůsobeny pro potřeby imigrantů. Na rozdíl od Kanady neexistují žádné zákony, které by stát nějak zavazovaly k multikulturní politice (Barša 2003:61,62). Ač se díky této politice podařilo zlepšit podmínky původních obyvatel, nebylo toto zlepšení natolik výrazné, jak by bylo potřeba. Proto se začaly objevovat tendence, které se staví proti politice multikulturalismu. Důkazem toho je vítězství Strany jednoho národa v Queenslandu v roce 1998, jejíž kampaň byla založena na xenofobním a agresivně nacionalistickém programu (Hladík 2006:13).

Ač Evropa je, či byla cílovou zemí pro mnohé imigranty, jejich počtem, kterému musí čelit, se nemůže se zaoceánskými zeměmi vůbec srovnávat. Přesto se každá země, které se to týká, musí s tímto problémem nějak vypořádat. Podle Barši (Barša 2003) tak postupně vznikly tři základní modely reakce na neevropskou imigraci- model německý, francouzský a britský.

Jednou z odpovědí na problém neevropské imigrace je německý model, jehož podstatou je přechodná diferencovaná inkorporace. Tento model je především uplatňovaný vůči mnohamilionovému přílivu Turků, kteří přijíždějí do Německa s hlavním cílem vydělat si. Německou veřejností jsou vnímáni jako „Gastarbeiter“, neboli „hostující dělníci“, tedy jako někdo, kdo si přijel vydělat a po čase se opět vrátí domů. Přicházejí jako cizinci a jako cizinci mají navždy zůstat. Jejich integrace není vyloučena, ale v zásadě se s nimi nepočítá. Jsou jim sice zajištěna základní lidská a sociální práva, ale získat německé občanství s celou šíří občanských a politických práv je pro ně velmi obtížné. Když už pomíneme obšírné byrokratické požadavky k získání německého občanství, zůstane jedna překážka, která je pro cizince fakticky nepřekonatelná. Tou překážkou je pokrevní a kulturní sounáležitost s Německem, neboť německé národní sebepojetí se opírá o identitu a v takovém případě se imigranti z jiných zemí mohou jen stěží plně integrovat. Proto byl tento postoj označen ve vládním programu z roku 1973 jako "Integration auf Zeit" neboli "přechodná integrace".

Zatímco je pro Němce otázka příslušnosti dána krví a kulturou, francouzský občan zakládá svou národní příslušnost na přijetí univerzalistických principů

Francouzské republiky. Díky tomu je Francie v zásadě otevřena naturalizaci těch, kteří žijí a pracují na jejím území. Tato občansko - politická integrace je pochopena současně jako kulturní asimilace. Pokud se chce někdo stát Francouzem, tak musí přijmout francouzskou kulturu komplexně, neboť veřejné instituce nepodporují uchování a rozvoj etnických identit. Kulturně - skupinová odlišnost je chápána jako soukromá záležitost, nikoliv jako součást veřejné kultury. Takové tendence by šly proti jakobínskému ideálu "jednoho a nedělitelného" národa, který je pojat jako společenství rovných jednotlivců, ale v žádném případě ne jako skupina.

Třetí britský model je považován za nejlepší variantu z výše uvedených, avšak ani on není bez chyby. Tradiční britský model se označuje jako „hierarchický kulturní pluralismus“, který říká, že nastolení individuální rovnosti lidí v rámci jedné společnosti předpokládá rozpuštění nižších skupinových odlišností. Britové sice uznávají kulturní rozdíly mezi skupinami žijícími na jejich území, ale dalo by se říci, že čím více imigrantů přejímalo anglickou kulturu, tím lépe se jim dařilo postupovat výše na ekonomicko - sociálním žebříčku. Nikdo je však k tomu nenutil. Takový způsob byl typický pro britskou koloniální politiku. Ta sledovala cestu vlády decentralizované a nepřímé, zaměřené na skupiny či regiony, jimž byl ponechán poměrně velký prostor autonomie. Respekt Britů vůči skupinové odlišnosti se nevyklučoval s nadřazeným postavením anglické kultury. Tento model byl v 60. letech 20. století podroben kritice a tolerance ke skupinovým rozdílům byla doplněna důrazem na individuální rovnost. Z proměny hierarchického kulturního pluralismu na pluralismus rovnostářský, liberální vzešla specificky evropská varianta multikulturalismu, který se uplatnil také v Nizozemí a ve Švédsku.

2.1.1.3 Základní roviny integrace

Integrační teorie multikulturalismu o níž bude dále hovořeno, vnikla v 60. a 70. letech 20. století. Původně měla být aplikována pouze na neevropské imigranty. V zásadě je ale použitelná i na problémy nedokončené, či narušené integrace uvnitř evropských společenství. Podstatné ale je, že teorie integrace jsou postaveny na odmítnutí segregace a vyloučení. Jejím hodnotovým jádrem jsou ideály svobody, rovnosti a solidarity (Barša 2003:231). V politické teorii multikulturalismu lze rozlišit tři základní roviny integrace minorit do majoritní společnosti: kulturní integraci, sociálně - ekonomickou a občansko politickou.

- Kulturní integrace

Na této rovině odlišujeme asimilaci, tavící tyglík a pluralismus (popřípadě místo pluralismu multikulturalismus jako jeho silnější variantu).

Kulturní asimilace probíhá tehdy, opustí-li menšina své hodnoty a zvyky, které ji odlišovaly, a rozpustí-li se zcela ve většinové společnosti. Z hlediska idejí multikulturalismu je to nejhorší varianta. Splynutí menšiny s celkem nastává i u druhé varianty kulturní integrace, tedy u tavícího tyglíku, ale na rozdíl od asimilace je majoritní společnost obohacena i o některé specifické hodnoty a znaky minority. K poslední uvedené variantě “pluralismu” dojde tehdy, když si menšina zachová svou kulturní odlišnost a soudržnost, avšak politicky a ekonomicky je pevně vsazena do okolní společnosti. U multikulturalismu jsou tyto ideje navíc záměrně politicky prosazovány jako např. v Kanadě, kde v roce 1988 byl prosazen přímo zákon o multikulturalismu.

- Sociálně ekonomická integrace

Tato integrace, která může být buď úplná, nebo částečná, se týká rozmístění etnicko-kulturních skupin v základních sociálních pozicích dané společnosti.

Úplnou sociálně - ekonomickou integraci můžeme pokládat za ekonomickou asimilaci. Nastane tehdy, není-li zjistitelná souvislost mezi etnicko - kulturním původem obyvatel a jejich sociálně - ekonomickým postavením. „V případě Vietnamců žijících na území ČR můžeme říci, že jejich sociálně - ekonomické postavení v rámci většinové společnosti nesouvisí s jejich kulturní odlišností. Můžeme je tak považovat za úplně sociálně - ekonomicky integrované” (Hladík 2006:15). O částečně sociálně - ekonomické integraci mluvíme tehdy, mají-li členové určitých skupin výrazně horší šance hospodářského úspěchu než příslušníci jiných skupin. Ve vyhraceném případě se dá také hovořit o ekonomické segregaci. Ta nastává tehdy, pokud nemají znevýhodněné skupiny žádné zastoupení ve vyšších sociálních a příjmových kategoriích nebo pokud menšiny rovnoměrně nebydlí po celém státě či městě, ale žijí jen v jedné části, či obvodu města.

- Občansko - politická integrace

V rámci této roviny integrace se dají rozlišit dvě formy: asimilace a akomodace.

U asimilace jde o stav, kdy etnická příslušnost neovlivňuje šanci na zaměstnání ve státní správě či na účasti ve volbách. Kandidáti na úřednické a politické posty jsou vybíráni nebo voleni nezávisle na svém původu tyto posty obsazuje daná menšina úměrně svému početnímu poměru v rámci celkového počtu obyvatel. Naopak v případě akomodace jde o záměrné brání ohledu na etnicko - kulturní menšiny ve státní správě. Snahou je předem obsadit místa ve státní správě či volebních kandidátkách příslušníky menšin, aby se předešlo nebezpečí jejich občansko - politické segregaci. Zmíněné dvě formy politické integrace lze doplnit o politickou segregaci a etnický konflikt. U obou dvou se však jedná o negativní řešení politické integrace. Pod pojmem politická segregace je vnímána politická kontrola menšiny většinou. Etnický konflikt se může vyvinout právě z politické segregace a je většinou spjat se segregací sociálně - ekonomickou a kulturní (Birch in Barša 2003).

tab. č. Tříúrovňová typologie integrace

<u>základní rovina</u> <u>integrace imigrantů</u>	<u>jednotlivá pojetí a</u> <u>druhy</u>
Kulturní integrace	asimilace
	tavící kotlík
	kulturní pluralismus
	multikulturalismus
záporná varianta	kulturní segregace
Sociálně - ekonomická	úplná
	částečná
záporná varianta	ekonomická segregace
Občansko - politická integrace	asimilace
	akomodace
záporná varianta	politická segregace

(Podle Barši 2003)

2.1.1.4 Filosofické zdůvodnění multikulturalismu

Multikulturalismus je způsob, jak sloučit dva odlišné pohledy na dokonale fungující multikulturní stát. Tím prvním je postoj, který zastávají liberálové jako např. Fukuyamy. Jsou toho názoru, že společnost je složena z nezávislých individuí. Na základě toho má k nim stát přistupovat s ohledem na jejich individuální potřeby, a ne na základě kolektivního dobra. Jako protiklad k tomuto názoru se staví komunitaristé, příkladně Taylor či Walzer. Ti si myslí, že povaha jednotlivců je dána identitou společenství, a každé „já“ je tak předem vymezeno kulturně danou strukturou hodnot, zájmů a rolí. Z toho plyne, že společnost předchází jednotlivci a tak by měla být nastavena i politika daného státu. Na první pohled se zdají být oba tyto postoje neslučitelné. Podle Kymlicky však jedno nevylučuje druhé.

”Přikazuje-li liberální normativní individualismus politickému společenství, aby respektovalo rovnou důstojnost každého jednotlivce, a deskriptivní holismus zase považuje vazby člověka ke skupině za konstitutivní součást jeho individuální identity, pak z toho plyne, že chceme-li lidem zajistit rovný respekt, musíme brát ohled na jejich skupinové příslušnosti“ (Barša 2003:76). Podle Kymlicky je třeba přijmout princip, že kulturně - skupinová příslušnost není nějakou vnější překážkou, ale naopak základní podmínkou individuální svobody. Ta dodává jednotlivci zaprvé prostor smysluplných alternativ pro jeho svobodné volby - dává mu symbolické, hodnotové a praktické osvětlení pro realizaci jeho svobody a nabízí jí nezbytnou formu a obsah. Za druhé poskytuje skupinová příslušnost jednotlivci podstatný a pevný díl jeho identity i psychologické stability. Stabilita přitom pochází jak z uznání skupinou, do níž jsme se narodili, tak z uznání této skupiny okolní společností. Z těchto důvodů jsou v případě soužití kulturně odlišných skupin či většiny s menšinou, skupinová práva nutnou podmínkou rovné svobody a důstojnosti příslušníků těchto kolektivních entit. S tímto názorem se ztotožňuje i další obhájce multikulturalismu Jürgen Habermas.

2.1.2 Postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR

To, v jakých podmínkách žijí cizinci v České republice, odráží také vztahy, jaké panují mezi majoritou a minoritou. Z pravidelných šetření zadávaných Centrem pro výzkum veřejného mínění¹ vyplývá, že česká společnost není ochotna se přizpůsobovat zvyklostem cizinců, kteří se rozhodnou žít v ČR. Téměř 56% dotázaných je přesvědčeno, že pokud se cizinec rozhodne bydlet v Česku, měl by se také co nejvíce přizpůsobit našim zvyklostem a od svých původních zvyklostí upouštět. Také ochota seznamovat se s nositeli cizí kultury je malá. Pouze 31% dotázaných by nevadilo mít za souseda cizince. Mezi těmi, kterým by to nevadilo, byli spíše mladí lidé s vyšším vzděláním a s lepší životní úrovní. Stejná skupina by nebránila cizincům, aby si v ČR hledali práci a pokusili se tak zlepšit svojí životní úroveň. Přestože 45% respondentů by dalo cizincům šanci si v ČR najít práci, 82% si myslí, že zaměstnávání cizinců by se mělo omezit pouze na oblasti s vysokou nezaměstnaností a 63% respondentů k tomu ještě dodává, že by se cizincům měla nabízet pouze taková práce, o kterou Češi nemají zájem. Velkou roli zde samozřejmě také hraje to, o jakou skupinu cizinců se jedná. Nejvíce sympatií mají Češi ke Slovákům, Polákům a Němcům. Čím více pocházejí cizinci od České republiky na východ nebo z exotických, pro nás neznámých krajů, tím méně jsme k nim tolerantní. Do této skupiny patří Vietnamci, občané bývalé SSSR nebo občané balkánských států. Když se k této neochotě poznat příslušníky cizích národů přidá i faktická neznalost o problémech, se kterými se musejí dané skupiny vypořádat, je jasné, že takovéto prostředí, které česká společnost cizincům vytváří, rozhodně k bezproblémové integraci nepřispěje. Co se týče podmínek, které cizincům vytváří stát, tak ani ty nejsou zdaleka ideální. Současné nastavení systému, tak aby mohly být menšiny plně integrovány nevyhovuje a to i přes to, že ČR příliv imigrantů potřebuje. Důvodů je hned několik, např. důvod ekonomický, sociální nebo demografický.

¹ Šetření provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění SoÚ AV ČR v rámci výzkumu Naše společnost 2003, 03 - 05. Autor výzkumu RNDr. Milan Jeřábek, PhD. (http://www.soc.cas.cz/download/212/Vyrocní_zpráva_2003.pdf)

V neposlední řadě je zde fakt, že již v současné době žije v ČR okolo 2,3% cizinců. Jejich počet bude navíc podle sociologických odhadů nadále stoupat.

Aby se ČR mohla s tímto problémem vypořádat, bylo nejdříve nutné důkladně zanalyzovat stávající situaci. Problémem se zabýval mj. Ivan Gabal (2004). Na základě vyhodnocení jeho studie o postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR z roku 2004 byly navrženy optimalizační kroky, které by měly přispět k lepšímu začleňování cizinců do společnosti. Také níže uvedené údaje o postavení cizinců v ČR a sumarizace problémů, se kterými se musejí u nás žijící cizinci vypořádat vychází z výsledků Gabalovy analýzy.

Mezi nejzávažnější problémy tak patří:

- nevyhovující správa cizinecké agendy,
- komplikovaný systém, který klade překážky cizincům dbajících zákonů a naopak, který přitahuje ty, jež se umějí pohybovat na hranici zákona či za ní,
- nepatřičné vytvoření podmínek na pracovním trhu,
- závislost cizinců na zprostředkovatelských strukturách,
- existující zákony, které nepreferují usazování rodin namísto sezónní migrace pracovníků,
- vznik segregovaných komunit.

Správa cizinecké agendy je nevyhovující z mnoha důvodů. Jedním z nich je neschopnost adekvátně reagovat na zvyšující se počet cizinců a na aktuální problémy státu. Země je sice otevřena novým imigrantům, ale cizinecká agenda pracuje na bázi represe a restrikce. Tato stagnující výkonnost veřejné správy proměňuje migraci a cizineckou agendu v akcelerovaný problém, jehož negativní dopady převyšují pozitivní

efekt, který však EU od nás očekává. Nejenže tento systém tedy nezohledňuje aktuální potřeby ČR, ale zároveň se díky němu dostáváme do rozporu se směrnicemi EU a s některými mezinárodními smlouvami, ke kterým se ČR hlásí.

To, že systém mnohdy umožňuje cizincům jednat na hranici zákona a mnohdy i nelegálně, má za následek pouze jediné - odliv kvalifikovaných a profesionálně motivovaných cizinců do jiných zemí EU. V ČR pak zůstávají tací, kteří s nelegálními praktikami mají již jisté zkušenosti a stávající systém jim tak vyhovuje. To s sebou nese své výhody i nevýhody. Ti šikovnější z imigrantů zneužívají mezer v daňových zákonech a stát tak na daních ročně přichází o miliónové částky. Na druhou stranu jsou cizinci zbaveni jakékoliv právní ochrany. Vědomé nedodržování zákonem daných podmínek a nelegální zaměstnávání je natolik rozšířeno, že převládá pocit beztrestnosti, a to jak mezi českými zaměstnavateli, tak mezi cizinci.

Z pololegálního nebo zcela nelegálního postavení cizinců vyplývá další problém a tím je závislost některých skupin cizinců na zprostředkovatelských organizacích. Ty na současném nevyhovujícím stavu profitují a pohybují se také v širokém spektru od legálních aktivit až po oblast organizovaného zločinu. Cílem těchto skupin je pak zabránit integraci cizinců do české společnosti. Tento fakt je navíc podporován cizineckým zákonem, kterému chybí integrační dimenze.

Mnoho cizinců si zvyklo vnímat dosavadní stav, plný administrativních překážek, drobné diskriminace a dlouhé doby pro získání trvalého pobytu a občanství jako nezájem ČR o dlouhodobé usazování cizinců. To je také jeden z důvodů, proč i nadále hlavním cílem cizinců zůstává rychlý výdělek a brzký návrat do své vlasti. Tento trend však jasně odporuje zájmům ČR, kde je preferována úspěšná integrace cizinců a jejich rodin, završená naturalizací, namísto krátkodobé sezónní migrace jednotlivců. Pokud je cílem ČR je integrace cizinců, kde jsou hlavní příčiny výše uvedených překážek? Důvodů, proč se zatím nedaří úspěšně naturalizovat cizinecké komunity je hned několik. Mimo jiné jsou to:

- restriktivní charakter cizineckého zákona, který staví cizince do právně nejisté pozice a je výrazně inferiorní vůči cizinecké policii,
- neadekvátní, neprofesionální přístup k cizincům,
- administrativně náročný přístup k pracovnímu povolení,
- vysoké sociální pojištění s minimálním sociálním prospěchem odrazuje cizince od legální participace na pracovním trhu,
- dlouhodobé udržování cizinců v nejistotě, při vyřizování trvalého pobytu, kdy si cizinec musí po dobu deseti let každoročně obnovovat vízum k dlouhodobému pobytu,
- téměř žádná motivace k učení se českého jazyka,
- neřešení otázky diskriminace,
- zákon nevytváří patřičné podmínky rodinám, které se zde chtějí usadit,
- nemožnost účasti dětí na veřejném zdravotním pojištění,
- neúměrně dlouhá cesta k získání občanství a navíc absence reálné možnosti mít české občanství jako druhé,
- nedostatek možností ke zrychlení naturalizace přistěhovalců druhé a třetí generace.

Z výše uvedeného výčtu překážek lze vidět, že současná situace zdaleka není pro cizince jednoduchá. Příčin, které brání k rychlé integraci, je několik. Jednou z hlavních je nastavení cizineckého zákona, neboť z něho vyplývají i další příčiny problémů. Pokud se vše má odehrávat legitimně, mělo by urychleně dojít k jeho novelizaci. Dosavadní cizinecký zákon totiž vůbec neřeší integraci cizinců. Místo toho klade množství

formálních požadavků na cizince, zatímco státním orgánům dává velký prostor pro volnou správní úvahu a rozhodnutí. To, zda cizinci dostanou povolení k dlouhodobému pobytu, záleží pouze na cizinecké policii. Pokud se státní orgán rozhodne danou žádost vyřídit negativně, nemusí své rozhodnutí nijak odůvodňovat. Proti takovému rozhodnutí není ani možnost odvolání. Vyřízení povolení s sebou každoročně po dobu deseti let přináší řadu starostí s úřady a se sháněním patřičných dokumentů. Tento problém může být jednou z hlavních příčin, proč se cizinec bude raději pohybovat na pomezí zákona, než aby postupoval legální cestou. Od participace na legálním pracovním trhu cizince dále odrazuje povinnost platit vysoké sociální pojištění, aniž by jej mohli po dobu deseti let v praxi využít. Navíc rodinní příslušníci rezidenta, kteří v ČR pobývají na základě sloučení rodiny a kteří zároveň nejsou v zaměstnaneckém poměru (týká se zejména dětí), nemají žádnou možnost podílet se na veřejném systému zdravotního pojištění až do doby, než je jim udělen trvalý pobyt. Podle cizineckého zákona však takové povolení mohou získat až po osmi letech, což je extrémně dlouhá doba. Dále je uváděn velmi obtížný přístup k pracovnímu povolení. Ten je kritizován jak cizinci, tak i pracovníky úřadu práce, jako administrativně velmi náročný.

Není ustanovena ani právní norma, která by řešila diskriminaci vůči cizincům. Některé administrativní postupy navíc diskriminaci cizinců napomáhají, když i dobře integrované rezidenty identifikují jako „jasné“ cizince. Jednou z diskriminací je např. dosud přetrvávající praxe dvojích cen. To se projevuje zejména v oblasti bydlení, když jsou podle výpovědí cizinců předražovány nájemní byty. Jednou z diskriminací je i nepřiznání volebního práva na žádné úrovni. Volební právo je přitom doporučováno jako jeden z efektivních nástrojů integrace cizince do místního a veřejného života. Další z věcí, kterou zákon neukládá, je osvojení si češtiny. Tu musí cizinec prokázat až při podání žádosti o občanství. Přitom osvojení si českého jazyka je bráno jako jeden ze základních znaků integrace přistěhovalce.

To, že cizinci nemají velký zájem získat české občanství, má také své důvody. Cesta k jeho získání je neúměrně dlouhá a navíc v nesouladu s mezinárodně - právními

závazky ČR. Stejně jako u získání povolení k dlouhodobému pobytu, tak na získání občanství neexistuje právní nárok a v případě neúspěchu je možnost odvolání velmi omezená. Chybí zde i možnost získat české občanství jako druhé občanství. V neposlední řadě zákon o občanství nemá speciální ustanovení pro naturalizaci přistěhovalců druhé a třetí generace, ač právě takoví lidé mají vysoký integrační potenciál.

V neposlední řadě vidí cizinci příčinu problémů, se kterými se musejí na úřadech potýkat, v lidském selhání. Podle výpovědí cizinců vystupují pracovníci cizinecké policie obvykle povýšeně, neochotně a už vůbec ne jako ke klientům s legitimními požadavky. Navíc jejich výkonnost a způsobilost dlouhodobě stagnuje a zdaleka neodpovídá dynamicky rostoucím potřebám a nárokům jejich agendy a klientely. Za vše mluví i neschopnost komunikovat cizími jazyky. Dokonce i pokusy ze strany cizinců o komunikaci v jednoduché češtině jsou ze strany pracovníků cizinecké policie obvykle odmítány. Další selhání vidí cizinci v jejich nedostatečném informování o podkladech nutných k vyřízení žádosti. To má za následek opakované návštěvy na úřadovnách a vyšší náklady pro cizince i pro úřad. Situace se díky webovým stránkám založeným Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) sice zlepšuje, ale stále existují skupiny cizinců, ke kterým se spolehlivé informace nedostávají.

Zmíněné překážky, které brání cizincům k integraci, nejsou zdaleka ty poslední. Jsou ale zásadní a na ně se nabalují další problémy. To by se mělo změnit. V této situaci si nestačí jen si uvědomit závažnost problému. Podstatné je dohodnout se na nějakém postupu, jak situaci změnit a následně podle takového plánu také jednat a to natolik účinně, aby se dané návrhy staly skutečností.

2.1.3 Optimalizační kroky vedoucí k integraci

Vzhledem k popsaným problémům předchozí kapitoly a ke zkušenostem zemí, které se s migrací a integrací vyrovnávají již déle, byly Ivanem Gabalem navrženy kroky, které by měly danou situaci zlepšit. Především se musejí změnit nastavení imigrační a integrační politiky. Ta by měla sledovat tyto cíle:

- Omezit korupci a bezpečnostní rizika, související v současné době s imigrací, pobytem a zaměstnáváním cizinců.
- Snížit administrativní náročnost.
- Usnadnit přístup na pracovní trh.
- Podpořit imigraci takových lidí, kteří mají schopnost ekonomicky přispívat k rozvoji země, jednají legálně vykazují zájem o život v českých zemích.
- Podpořit plnou právní a sociálně - kulturní integraci, zavést do cizineckého zákona integrační prvky a do integrace cizinců zapojit místní a krajskou samosprávu.
- Odstranit konflikt českého práva s předpisy EU a mezinárodním právem.
- Posílit právní jistotu cizinců a rozšířit jejich práva v závislosti na délce pobytu a stupni integrace. Zároveň však důsledně postihovat nelegální jednání.
- Usnadnit podmínky pro usazování rodin cizinců.
- Usnadnit cestu k plné naturalizaci.

Na základě těchto obecných směrů byly navrženy konkrétní návrhy. Zaprvé by měly být jasně stanoveny podmínky pro udělování dlouhodobého víza, občanství či

prodloužení pobytu. V případě odmítnutí by mělo být k verdiktu přiloženo i odůvodnění, na jehož základě nebylo žádosti vyhověno. Následně by měli mít cizinci možnost opravných prostředků. Ty by měly být již nezávislé na cizinecké policii. Možným institucionálním řešením je podle Gabala soud či k tomuto účelu nově vzniklý "Úřad pro imigraci a integraci". Také doba, po kterou se žádost o vízum a o prodlužování pobytu vyřizuje, je neúměrně dlouhá a měla by se zásadně zkrátit. Gabal vidí řešení v postupném prodlužování pobytu na víc než jeden rok. Po prvním roce pobytu by cizinec musel žádat o jeho další prodloužení ještě dvakrát a to v intervalu jednou za dva roky. Možné řešení je tedy následující: jeden rok + dva roky + dva roky = pět let, po nichž by cizinec mohl žádat o trvalý pobyt. Počet žádostí, které cizinec doposud musí podat, se tak zkrátí z jedenácti na pět, což značně sníží jejich nejistotu a státní správě administrativní zátěž. Jakmile cizinec získá povolení k trvalému pobytu, měla by mu být přidělena i další práva, která mu umožní lépe se začlenit do společnosti. Příkladem může být umožnění participace na správě obce díky zavedení aktivního a pasivního práva v komunálních volbách jakož to i garantování další možné účasti na politickém životě obce.

Co se týká možnosti získání občanství, je zapotřebí přijmout novou zákonnou úpravu, která by obsahovala integrační prvky. Občanství by mělo být definované jako preferovaný výsledek. Z toho vyplývá, že by mělo být odepřeno pouze lidem, kteří neprokázali schopnost integrace. Jeho získání by mělo být podmíněno nejen jazykovou zkouškou, ale i zkouškou z orientace v občanských reáliích. Tyto znalosti by mohli cizinci získat v kurzech "občanské orientace", které by zřizovaly obce. Účast na nich by byla povinná pro všechny cizince s trvalým pobytem. Účastníci by si kurz sice hradili sami, ale existovala by možnost státem nabídnutá refundace nákladů. Také možnost získání dvojího občanství by měla být vnímána jako reálná a ne jako přísně restriktivní výjimka. To se týká hlavně cizinců, kteří mají prokazatelně silnou vazbu k ČR. Za zvláště zvýhodněných podmínek by mohly této možnosti využít i druhé generace přistěhovalců, tj. děti narozené v ČR a dále děti rodičů různých občanství.

Jistě by se měla změnit i působnost cizinecké policie. Agenda, kterou má doposud na starosti by se měla přesunout od plošně restriktivního, exkluzivně bezpečnostního modelu ke správně-legislativnímu usměrňování imigrace a integrace. Takové uspořádání vyžaduje nové institucionální řešení a přenesení cizinecké agendy mimo dosah policie. Policii by zůstaly kompetence v oblasti bezpečnostního posouzení pobytu cizince a především praktická kontrola dodržování zákona i správních rozhodnutí regulujících pobyt cizinců terénu, případně postihování a vyšetřování trestné činnosti v souvislosti se získáním či realizací pobytu. Podle Gabala existují tři možná řešení nového institucionálního uspořádání. Za prvé je to již zmíněný vznik nového správního orgánu na celostátní úrovni ("Úřad pro migraci a integraci"). Ten by měl posuzovat vývoj na poli migrace a integrace, navrhopvat vývoj veřejné správy a úpravy legislativy, formulovat a kontrolovat standardy aplikace platné legislativy jednotlivými zastupitelskými úřady v zahraničí a obecnými úřady na území ČR. V neposlední řadě by působil jako odvolací orgán. Další možností je převést agendu do kompetence místní veřejné správy, respektive samosprávy obce. Vhodnou formou je využití obecních úřadů, které by tak získaly kontakt s pobývajícími cizinci a možnost aktivně působit směrem k jejich integraci. Poslední možností je přenesení agendy na úroveň místní veřejné správy a její otevření spolurozhodování obyvatel obce, kde daný cizinec bydlí. Občané by tak měli možnost přednést své důvody, proč konkrétnímu cizinci pobyt neudělit. Samozřejmě, že by konečné slovo měl místní úřad, ale existovala by možnost odvolat se proti jeho rozhodnutí. Bez ohledu na to, kde bude nakonec stávající agenda zakotvena, bude nutné sledovat a následně ohodnocovat práci úředníků, kteří vyřizují žádosti cizinců. Jejich přístup by měl více zcivilnět, což znamená, že úředníci budou schopni komunikovat cizími jazyky a přistupovat ke klientele vstřícným způsobem. Potřeba školení se přitom týká především řádových kontaktních úředníků.

K lepší komunikaci mezi úředníky a cizineckou klientelou by měly sloužit i spolehlivé a standardizované informace, které by byly klientům zpřístupněny na internetu či ve formě brožur. Osvěta by se měla týkat práv a povinností cizinců a dále pak postupů a metodických pokynů, jak se na úřadech pohybovat. Poskytované

informace by měly být nejen v češtině, ale především v hlavních světových jazycích, případně v dalších jazycích významných imigračních komunit. Navíc by informační materiály měly procházet jazykovou úpravou, aby byly fakticky správné a skutečně srozumitelné. Co se týká jazyka, cizinci by měli být více motivováni k osvojování si češtiny. Jedna z možností, jak toho docílit, by podle Gabala byla povinnost jazykového testu již při žádosti o trvalý pobyt. Člověk, který není schopen splnit základní integrační standardy, by až na odůvodněné humanitární výjimky neměl mít přístup k výhodám plynoucím z povolení trvalého pobytu.

Na základě částečného osvojení si českého jazyka by mohl být řešen i problém týkající se zneužívání živnostenského listu. Aby živnostenské oprávnění nesloužilo jako nástroj k obcházení normálního pracovního povolení a jako jednoduchá cesta k dlouhodobému vízu, navrhuje Gabal podnitit získání tohoto oprávnění jazykovou zkouškou. Další možností je posudek od obecního úřadu o potřebnosti na základě podnikatelského plánu či odbourání administrativních překážek, jako je povinnost zaměstnavatelů žádat o povolení k získávání zaměstnanců ze zahraničí a povinnost cizinců předkládat osvědčení o zdravotním stavu.

Zmíníme-li otázku legalizace pracovního trhu, návrhů na jeho zatraktivnění je víc než dost. Zprvč by se mělo důsledněji postihovat nelegální zaměstnávání cizinců. Sankce je třeba zpřísnit především na straně zaměstnavatelů a zprostředkovatelů. Nelegální zaměstnávání by mělo být postihováno jako trestný čin. Naopak řádní pracovníci by neměli být zbytečně kriminalizováni. Další z možností je zavedení „pracovního povolení druhé (třetí) generace“, které by po prvním roce přiznávalo legálně pracujícím cizincům širší práva jako např.:

- umožnit cizinci pracovat u jednoho zaměstnavatele na různých pozicích,
- umožnit při nezaviněné ztrátě zaměstnání najít si nového zaměstnavatele, aniž by to znamenalo okamžitou ztrátu povolení k pobytu,
- umožnit těm cizincům, kteří řádně platili své příspěvky do sociálního

systemu, při ztrátě zaměstnání krátkodobě (v rozsahu jednoho až dvou měsíců) čerpat sociální podporu v nezaměstnanosti.

Takovéto sociální jistoty hrají při zakládání a usazování rodin velkou roli. Proto by měl stát aktivně podporovat nejen české rodiny, ale i rodiny imigrantů. Jedním z hlavních cílů je aktivní podpora usazování celých rodin imigrantů namísto krátkodobé pracovní migrace jednotlivců. Návrhy na dosažení cíle jsou následující:

- Umožnit pobyt na základě sloučení rodiny rodinným příslušníkům cizinců, kteří v ČR pobývají více než jeden až dva roky. Dále by se mělo zvážit další zkrácení cesty k trvalému pobytu pro dobře integrované rodiny.
- Umožnit legálně dlouhodobě pobývajícím cizincům - rodinným příslušníkům trvale pobývajících cizinců - participaci na veřejném zdravotním pojištění. Možné řešení lze vidět v tom, že za nezaopatřené děti platí zdravotní pojištění povinně jejich rodiče ve výši státního příspěvku.
- Usnadnit integraci dětí ve školním věku bez ohledu na statut rodičů. Ve školském zákoně by proto měla být jasně stanovena práva a povinnosti cizinců ze třetích zemí, včetně standardizace doučování češtiny.

Pokud s cizinci bude stále zacházeno jako s někým podřadným, budou i rozsáhlé legislativní kroky zbytečné. Proto by se v první řadě měly odstranit takové praktiky, které cizince zbytečně zatěžují, omezují je v normálním životě, a tím jim brání žít plnohodnotný a důstojný život, např. poznávací značka cizince musí být modré barvy, což není nejlepší způsob k přirozenému splynutí s většinou. S tím souvisí i nutnost doplnění antidiskriminačního zákona o nové články, které by bránily neodůvodněné diskriminaci cizinců.

2.2 *Vietnamské etnikum*

2.2.1 Co víme o Vietnamcích, o jejich kultuře a zemi?

Vietnamská socialistická republika, jejíž tvar připomíná písmeno „S“, se nachází na východním pobřeží poloostrova Zadí Indie a sousedí s Čínou na severu a Laosem a Kambodžou na západě. Zbylé strany státu obepíná Jihočínské moře. Rozlohu o rozměrech 331114 km² obývá 82,5 milionu obyvatel. Země se tak řadí na 13. příčku mezi nejlidnatější země světa a do roku 2025 by si měl Vietnam o několik příček polepšit, neboť odhady ohledně počtu obyvatel se pohybují kolem 105 milionů. Z uvedených 82,5 milionu stávajících obyvatel tvoří etničtí Vietnamci přibližně 86%. Ostatní obyvatelé jsou národností Tay, Thai, Khmen, Muong, Číňané, Nung, Hmong a Dao. Pouze jedna čtvrtina obyvatel bydlí ve městech. Zbytek obyvatel žije na venkově.

Jelikož se přibližně 70% obyvatel Vietnamu živí zemědělstvím, převážně pěstováním rýže, hraje pro ně zdejší podnebí a dvě hlavní řeky Mekongru a Rudá řeka velkou roli. Podnebí Vietnamu ovlivňují dva monzuny, letní a zimní. Zimní monzun přichází od severovýchodu v období mezi říjnem a březnem. Do severního Vietnamu přináší chladnou a vlhkou zimu, naopak do jižní části Vietnamu přináší příjemné suché a teplé období. Letní monzun vane z jihozápadu od května do října a přináší horké a vlhké léto. Odlišné charakteristiky počasí jsou dány tím, že severní část Vietnamu leží ještě v subtropickém pásmu, kde se střídají čtyři roční cykly. Jižní část spadá do tropického pásma, kde se střídají období sucha a období dešťů. V suchých obdobích, tak mohou Vietnamci hospodařit na svých rýžových polích. V době dešťů hladina řek stoupne až o čtrnáct metrů a okolí řek se potýká s rozsáhlými záplavami, a tak zemědělcům nezbývá než čekat, až se voda vrátí do svého koryta a oni se zase nebudou moci věnovat své práci.

Vysoká náročnost rýžového hospodářství v rozmanitých přírodních a

klimatických podmínkách, ale i život poznamenaný neustálými válečnými konflikty, vypěstovaly ve vietnamských lidech určité charakteristické rysy, k nimž patří mimo jiné velká pracovitost, vytrvalost, vynalézavost, neobyčejný smysl pro humor, uctívání národních hrdinů, vojevůdců, předků a úcta ke vzdělání. Tyto vlastnosti pomáhají vietnamským imigrantům v přizpůsobování se našemu životu a pracovním a ekonomickým podmínkám. Existují však jisté charakteristiky, které naopak integraci, zvláště pak té sociální mohou bránit. Tak například duchovní život Vietnamců je prostoupen vírou v nadpřirozený svět, vycházející z dávného animismu. Vietnamský národ se tak navenek projevuje silnou pověřčivostí a striktním dodržováním náboženských praktik a zvyků vycházející z vlivů místí, čínské, indické i západní kultury. Kromě každoročních oslav, se Vietnamci věnují i uctění a oslavení významných rodinných momentů jako je svatba nebo úmrtí člena rodiny. Výročí úmrtí rodičů je nejslavnostnějším rodinným jubileem. K jeho oslavě ženy připravují slavnostní jídla a zvou přátelé rodiny a příbuzné, kteří přinášejí symbolické dary. Naopak narozeniny Vietnamci neslaví. Pouze na Nový rok, který je pro Vietnamce největším svátkem v zemi a který v sobě spojuje rodinnou pohodu českých Vánoc, bouřlivé oslavování Silvestra a posvátnost Velikonoc, si každý Vietnamec přičte jeden rok navíc a stává se tak logicky o rok starším. Všechny tyto nevšední dny se řídí tradičním vietnamským lunárním kalendářem. Tohle striktní uctívání zvyků a silná rodinná sounáležitost má za následek, že jen zřídka vietnamští přistěhovalci oslavují naše tradice a jen velmi zřídka rozšiřují svůj rodinný kruh o nové známé. To samozřejmě integraci vůbec nepřispívá.

Také ráz země neovlivňuje jen podnebí, ale i vietnamská historie plná válek a zvratů. Nestabilita země se vždy prvotně odrážela na velmi nízké úrovni hospodářství. Již v roce 111 př. n.l. se tehdejší kmen Vietů dostal pod čínskou nadvládu, která trvala až do 10 století. Ve 13. století se země úspěšně bránila nájezdům mocného národa Mongolů. V polovině 19. století se na celé území Indočiny systematicky usazují Francouzi a z Vietnamu si postupně vytvářejí svou kolonii. Ani 20. století není stoletím klidu a Vietnam se nadále zmítá v nepřetržitých problémech a bojích. Pokračovaly

problémy s Francií, které s kolísavou intenzitou trvaly až do roku 1954, kdy byly ukončeny Ženevskou dohodou. V 60. letech vzniká jeden z nejdiskutovanějších konfliktů 20. století, který vyvrcholil v desetiletou válkou mezi Vietnamem a USA. V roce 1980 zničila série tajfunů velkou část úrody a vietnamská ekonomika dopadla až na dno. Vietnamská socialistická republika tak byla nucena v roce 1986 přistoupit k rozsáhlým ekonomickým reformám, zvaných „doi moi“ („nový směr“). Cílem reformy bylo vyřešit ekonomickou krizi a zvýšit životní úroveň obyvatel. Ke zlepšení ekonomiky přispěl i fakt, že Vietnamská socialistická republika byla přijata do společenství ASEAN, což znamenalo, že se země rozhodla integrovat svou ekonomiku s ostatními zeměmi Asie a světovým hospodářstvím. Většina investic sice přichází z Asie, ale velkou roli hrají pro vietnamskou ekonomiku i mimoasijské země jako např. Francie, Velká Británie, Holandsko, Rusko, USA a Austrálie. Země tak vstoupila do oblasti svobodného obchodování a začala se otevírat ostatním zemím i přesto, že v zemi vládne pouze jediná strana a to Komunistická strana Vietnamu. Díky tomu, že Vietnam od svých ideologických zásad značně odstoupil, začala jeho ekonomika pomalu růst a zaznamenávat značné pokroky. Bylo by ale mylné domnívat se, že je dnes Vietnam svobodnou zemí. Komunistická strana nadále ovládá kulturní i hospodářský život v zemi. Stále zde vládne cenzura a korupce a jsou porušována základní lidská práva (např. v tzv. převýchovných táborech, ve kterých se běžně praktikuje mučení a kterými prošlo od roku 1975 na půl milionu lidí /Projekt Varianty, 2002²). Když se k těmto problémům přidá i velmi nízká životní úroveň většiny obyvatel (průměrný plat činí ve státních službách padesát dolarů, u vysokoškolsky vzdělaných 100 dolarů), která mnohdy hraničí až s hladověním, není nutno hledat další důvody, které by přinutily mnohé Vietnamce k emigraci.

2

Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísní je zaměřen na zavádění interkulturního vzdělávání (IKV) a globální rozvojové výchovy (GRV) do českého školství. Témata IKV a GRV v praxi překračují oblast školství a jsou aktuální i pro další profesní skupiny.

2.2.2 Vietnamská migrace do ČR před a po roce 1989

Vietnamsko-československá spolupráce začíná od 2. února 1950, kdy oba státy navázaly mezi sebou diplomatické vztahy. Do té doby se žádné větší skupiny Vietnamců na území České republiky nevyskytovaly. Vzájemná spolupráce vyplývala podle Kocourka (2006: 93) z následujících důvodů:

- Příznivé podmínky ke spolupráci v rámci socialistického bloku
- Československo potřebovalo více pracovní síly, a to zejména v pohraničí
- Československo i Vietnamská demokratická republika (VDR) mohly získat další odbytové trhy pro své výrobky
- VDR byla dlouhodobě ve válečném stavu, tedy ve velice těžké ekonomické, hospodářské situaci, v krizovém stavu bylo i školství a ostatní sféry. VDR využívala spolupráci s československými odborníky a možnost vzdělání a školení vlastních pracovních sil v Československé republice (ČSR)

Přestože do 50. let žádné větší skupiny Vietnamců na území ČSR nepobývaly, jednotliví studenti přijížděli již od 40. let. První větší skupina přijela do ČSR až v roce 1956. Byla to skupina sta dětí a sirotků, kteří byli postiženi válkou a v ČSR měli získat základní vzdělání. Po třech letech se většina vrátila na žádost vietnamské strany zpět do země. VDR se obávala ztráty vietnamské kulturní identity dětí. Pouze několik málo z nich mohlo v ČSR zůstat a dále studovat.

Další skupinou byli studenti, kteří do ČSR přijížděli v rámci dvou dohod: Dohody o kulturní spolupráci a Dohody o vědeckotechnické spolupráci. Z počátku se počet studentů pohyboval okolo sta ročně. V roce 1968 tento počet stoupl na čtyři sta za rok a přestože poptávka vietnamské strany měla tendenci nadále stoupat, česká strana jí již nemohla uspokojit.

Dalšími skupinami byli praktikanti, učňové a studenti postgraduálního studia,

kteří se vzdělávali v oblastech strojírenství, lehkého průmyslu a v dopravy. Vietnamská vláda považovala přípravu kvalifikovaných sil v těchto strategických oblastech za jednu z klíčových otázek obnovy a rozvoje Vietnamu. Jejich pobyt trval šest let, do kterých byla zahrnuta šestiměsíční jazyková příprava, dvou - až tříletá odborná výuka v učňovských zařízeních, výrobní praxe trvající dva a půl až tři a půl roku (Kocourek 2006: 96).

Do roku 1975 přijížděli do ČSR převážně skupiny ze severní části Vietnamu. Teprve až po sjednocení obou částí země začínají přijíždět také Vietnamci z jižního Vietnamu. Nejvyšší počet Vietnamců je tak zaznamenán mezi léty 1979 - 1985. V roce 1981 pobývalo v Československé socialistické republice 30 - 35 tis. vietnamských občanů a z toho dvě třetiny byly zaměstnány v dělnických a pro Čechy neatraktivních profesích.

Vietnamská socialistická republika se v roce 1986, po přijetí ekonomických reformem doi moi, otevírá světu. Dalo by se tedy očekávat, že v situaci, kdy vietnamské hospodářství roste, se československo - vietnamské vztahy prohloubí. Opak byl však pravdou. Po revoluci v roce 1989 začíná československá strana rychle odstupovat od vzájemných dohod s Vietnamskou socialistickou republikou (VSR) a jako náhradu poskytuje finanční vyrovnání. Po vytvoření ČSFR došlo na základě rozhodnutí naší vlády k hromadnému posílání vietnamských pracujících zpět do jejich vlasti. I přes politické neshody však československo - vietnamské vztahy nebyly zcela zpřetrhány. Se změnou podnikatelských podmínek u nás někteří Vietnamci využili možnost získat živnostenský list a za účelem podnikání i nadále zůstat v ČSFR. Migrace vietnamských občanů tak již nebyla řízena „seshora“, ale z potřeb samotných jedinců.

I nadále k hlavním důvodům migrace patřilo získání kvalitního vzdělání a zlepšení své a rodinné ekonomické situace. Převážně z podnikatelských důvodů se začali znovu vracet ti, kteří ČR opustili na základě vypovězení mezivládních dohod. Další migrační skupina přicházela ze sousedních zemí jako např. z Německa. Velkou skupinu však tvořili noví migranti z Vietnamu, kteří s českým prostředím neměli žádné

zkušenosti. Za touto skupinou pak začali přijíždět i rodinní příslušníci a to z důvodu spojit rodinu a získat kvalitní vzdělání i pro jejich děti. Kromě zmíněných komunit začínají do ČR znovu cestovat různí experti, manažeři, politici, umělci a dokonce i první turisté. I nadále zůstává trendem, že do ČR přijíždějí většinou obyvatelé ze severní části Vietnamu a to z 99% příslušníci většinové národnosti Kinh (Viet) V současné době žije v ČR ke dni 31. 12. 2004 podle údajů Českého statistického úřadu 34179 vietnamských občanů. Existují však odhady, podle kterých se počet Vietnamců žijících na území ČR (ať už legálně či nelegálně) pohybuje mezi 60-70 tis.

Pokud jde o druh povolení k trvalému pobytu vietnamských občanů, do 31. 3. 2004 bylo v ČR uděleno sedmnáct povolení z důvodu českého původu, 465 z humanitárních důvodů, 3704 z důvodů sloučení rodiny s občanem ČR, 10843 z důvodů sloučení rodiny s cizincem, 2024 povolení pobytu po deseti letech, 310 po osmi letech, 163 z jiných důvodů (Kocourek 2006: 105-106).

2.2.3 Česko - vietnamské vztahy

Podle Martínkové (2006) lze o česko - vietnamských vztazích hovořit teprve od druhé poloviny 20. století a to od již zmíněných diplomatických vztahů v roce 1950. Následovalo čtyřicet let vzájemné spolupráce, které se vyvíjely v duchu socialistického internacionalismu. Bývalé Československo si od tohoto vztahu slibovalo, že prostřednictvím Vietnamu pronikne i na další trhy Asie. Vietnam hledal zase jakéhokoliv socialistického spojence, který by mu pomohl s poválečnou obnovou státu. Československo se soustředilo ve Vietnamu na oblasti tovární výroby, dopravy, zemědělství, obnovu těžby nerostných surovin a zdravotnictví. Také kulturní styky byli velmi bohaté. Kulturní akce měly sice politický podtext, ale rozhodně jim nechyběla pestrost a originalita. Z tehdejší vzájemné spolupráce dodnes přetrvala například nemocnice ve Vietnamu nesoucí název Nemocnice československo-vietnamského přátelství.

K upevnění vztahu přispěl i fakt, že kdy se československá vláda vyjádřila proti americkému vměšování do uspořádání vietnamského státu. Od roku 1976 se pak česko - vietnamské vztahy vyvíjely v souladu s ukončením války ve Vietnamu a sjednocením země. Československo tak mělo znovu za úkol pomoci Vietnamu v jeho opětovném rozvoji. V únoru 1980 přijel do VSR československý prezident Gustáv Husák a podepsal společně s vietnamským prezidentem Le Duanem “Smlouvu o přátelství a spolupráci ČSSR a VSR”. Smluvní strany se tak zavázaly, že budou prohlubovat a rozvíjet spolupráci ve všech směrech, podporovat mír a bojovat proti kolonialismu a rasismu. Tato smlouva byla zrušena až v roce 1992 vládou ČSFR. Do roku 1989 se však vzájemná pomoc stačila rozrůst do oblastí v dřevozpracujícím, kožedělném, textilním, potravinářském, strojírenském a elektrotechnickém průmyslu.

Mezi léty 1990 - 1992 byly uskutečněny reformy, na jejichž základě byly nastartovány nové migrační mechanismy (odpovědné instituce, legislativa, specifické programy apod.). Přes krátkodobé oslabení česko - vietnamských vztahů řada Vietnamců využila tuto možnost a vrátila se do ČR. (ČR vznikla 1. ledna 1993)

V 90. letech vznikaly nové dohody mezi vládou ČR a VSR např. o odborné přípravě vietnamských občanů ve středních odborných učilištích v ČR nebo o vzájemném zaměstnávání českých a vietnamských občanů. Teprve v roce 1997 bylo podepsáno Ujednání o spolupráci v oblasti práce, zaměstnanosti a sociálního zabezpečení a v roce 2004 byla VSR usnesením vlády ze dne 31. března uznána za jednu z prioritních zemí pro ČR. Vietnam tedy zůstává i nadále jedním z největších příjemců rozvojové pomoci naší země.

Co se týče osobních vztahů i ty se podle Kocourka (2006) neobešly hlavně později bez komplikací. V 60. a 70. letech byla vládou deklarována přítomnost vietnamských studentů spíše jako morální povinnost. Vietnamští studenti se pilně učili česky a s českými studenty udržovali přátelské vztahy. V 80. letech se začal měnit pohled na vietnamské etnikum k horšímu a to převážně díky zvětšujícímu se počtu vietnamských dělníků neznalých českého jazyka ani kultury. Podle Kocourka k tomu přispělo i jejich intenzivní cestování po celé republice, obchodování s drobnou elektronikou, textilem a zejména nákupy obrovského množství nejrůznějšího zboží. K negativnímu postoji přispěl i fakt, že se vietnamská komunita jevila velmi uzavřená k českému prostředí. Tato doba byla mezníkem, kdy se začaly objevovat mezi Čechy předsudky a stereotypy a známky xenofobních a rasistických reakcí. Přesto v polovině 80. let byly uzavírány i česko - vietnamská manželství a vztahy Čechů a Vietnamců navázané před rokem 1989 mnohdy přetrvávají dodnes.

Přestože by se do budoucni měla podle odhadů otevřenost české i vietnamské společnosti vůči sobě zlepšovat, v současnosti se o udržování přátelských vztahů mezi sebou nedá téměř hovořit. Všeobecně se dá říci, že jediné vzájemné dennodenní setkávání obou komunit se odehrává na tržištích, kde je na Vietnamce nahlíženo jako na prodejce levného a nekvalitního zboží. Jiná situace je u dětí, které chodí do českých škol a bezprostředně se tak přátelí s českými dětmi. Mnozí vietnamští rodiče se také účastní různých akcí pořádaných školou, nebo pomáhají při jejich organizaci. Existují i jiné interakce mezi Čechy a Vietnamci, jako například zaměstnávání českých žen

v prodejnách vietnamských obchodníků případně v domácnostech, kde se jako “tety“, starají o vietnamské děti. Tyto vztahy se však neodehrávají v rámci vzájemného poznávání, ale čistě z ekonomického a pragmatického důvodu. To ovšem neznamená, že sekundárně k sociální integraci nedochází. Díky dennodenní interakci s vietnamskými zaměstnavateli, či na základních školách s vietnamskými rodiči dochází k poznávání této menšiny a následně k přehodnocování postojů a hodnot, jež si utváříme.

2.2.4 Integrace vietnamského etnika v ČR

Integrace vietnamského etnika v České republice nebyla doposud ukončena a stále probíhá. Tato podkapitola nebude informovat, v jaké míře je již vietnamské etnikum do české majoritní společnosti integrováno, ale budou uvedeny faktory, které v úspěšné integraci brání a které ji naopak podporují.

Jeden ze zástupců vietnamské komunity pronesl větu: "Žádný Vietnamec nepřišel do České republiky umřít." Otázkou je, nakolik se tento výrok v realitě naplňuje. Pokud by byl pravdivý, o úspěšnou integraci bychom se asi snažili zbytečně. Hlavní překážkou je podle Kocourka (2004) očekávání Vietnamců, že se po krátké době s vidinou rychlého zbohatnutí vrátí zpět do vlasti. Proto svůj život v ČR považují pouze za provizorní. Vietnamci tak nemají žádnou motivaci zajímat se o společnost v níž pobývají a snažit se tak cíleně integrovat. Nabízí se otázka, jak dlouho dobu musí cizinec strávit na území ČR, aby integrace měla smysl. I relativně krátký úsek života - pěti či deseti let, je pro jedince velice významný. A snaha o jeho co nejkvalitnější prožití by měla stát na prvním místě. Tím pádem i snaha se co nejdříve a úspěšně integrovat. O to více by se měli snažit ti, kteří záměrně svůj pobyt v ČR prodlužují a v dnešní době tak činní stále více Vietnamců. Jeden z hlavních důvodů je rostoucí konkurence na poli práce. Vietnamcům se tak pořád nedaří nashromáždit dostatek financí, aby se mohli vrátit zpět do vlasti a uživit jejich rodiny ve Vietnamu, které jsou mnohdy na jejich příjmech závislé. Imigranti, kterých se to převážně týká, jsou ve věku mezi 35 a 55 lety a pobývají zde na základě povolení k dlouhodobému pobytu. Živí se různými úrovněmi podnikání, a to z velké části bez znalosti českého jazyka a českého prostředí.

Ovšem faktory, které brání úspěšné integraci, existují jak na straně majority, tak na straně minority. Ani jedna strana si díky interkulturním rozdílům nedokáže představit požadavky a potřeby druhé strany. České společnosti je kulturně velmi homogenní, není nakloněna přijímání vlivů cizích migrantů a je relativně xenofobní. Donedávna nejevila žádný zájem o vietnamskou společnost - zájem o to, jací jsou Vietnamci, jaké jsou jejich zvyky, tradice, kultura, z jakých důvodů k nám imigrují apod. Přístup z naší strany tak

byl značně chladný a již od začátku byl provázen řadou předsudků a stereotypů.

Vietnamské komunitě lze zas vyčíst její uzavřenost a nepřístupnost. Mnozí z nich to považují za velkou výhodu, neboť do nich majorita „nevidí“. Neuvědomují si tak, že si tím zavírají přístup do české společnosti. Dalšími faktory, které brání úspěšné integraci jsou podle Kocourka (2006:112-115):

- příchod migrantů, kteří neplánují dlouhodobý pobyt v ČR (např. manželky, které následují své chotě, aniž by si nijak výrazně do ČR přály migrovat),
- veliké rozdíly mezi vietnamštinou a češtinou, které jsou pro mnoho lidí nepřekonatelné,
- odlišné komunikační styly, které mohou způsobit neadekvátní obranné reakce, ale také xenofobii a rasismus,³
- Silný vztah Vietnamců ke své vlasti a tedy i menší zájem o ČR (Vietnamci jsou na svou vlast velice hrdí a v mnoha případech přirozeně věří, že co je vietnamské je vždy lepší. I u nás nadále čtou vietnamské knihy, poslouchají vietnamskou hudbu či jí vietnamské jídlo. Jen velmi pomalu si přivykají na nové věci a přejímají naše zvyky do své kultury),
- pojetí rodiny jako hodnoty, což utužuje vzájemné příbuzenské vazby a nikoli vazby s majoritou (Dokonce se dá říci, že soudržnost rodin je ještě

³ Osvojit si zvyky z dané kultury je úkol na mnohá léta. Bezchybně komunikovat nepředpokládá jen znalost významů slov daného jazyka, ale i zvládnutí situačně přiměřených pozdravů, verbálních i neverbálních vyjádření úcty, vhodných postojů, uctivé vzdálenosti, správných a přípustných gest, posunků, grimas a podobně. Problém nastává pokud se setkáme s někým, jehož kultura a komunikační styl chování je naprosto odlišný a my jej přesto hodnotíme podle našeho kulturního klíče. Takové chování nám pak mnohdy může připadat drze, neadekvátní a v horších případech až vulgární. Například pokud se Vietnamci podíváme přímo do očí, může považovat naše gesto za nezdvořilé a domýšlivé

větší, než by byla v jejich vlasti),

- pocit potřeby obrany země způsobený dlouhodobým obdobím válek a z toho plynoucí velmi specifický vztah k Západu (Francouzská nadvláda či válka Vietnamu s USA ovlivnily dost negativně postoje vietnamského obyvatelstva k západnímu světu. Proto i vztah většiny vietnamských migrantů k Evropě je založen spíše na ekonomickém očekávání než na osobních sympatiích),
- tradiční rysy etnické ekonomiky jako např. uzavírání ústních smluv, provázanost vzájemných dluhů a rodinných a hierarchických vztahů,
- určité nepochopení role státních institucí jako služebníků občanům, a tudíž nevyužití těchto služeb pro vlastní užitek a nedostatek spolupráce s nimi (Mnohdy se stává, že tradiční vietnamské zvyky slušnosti, jako je dávání daru při návštěvě na úřadech za provedení služby, jsou z důvodu neznalosti jejich komunikačního stylu námi chápány jako úplatek),
- velmi slabé právní povědomí přichozích migrantů (o právu ve Vietnamu, o to víc o právu v ČR, což má za následek, že se vietnamští migranti velmi často pohybují na hranicích zákona),

Ač se na první pohled může integrace po zmíněných faktorech zdát nemožná, existují i určité tendence, které naopak integraci pomáhají. Podle Kocourka (2006:115-116) to je:

- otevírání podnikatelského prostředí,
- narození vietnamských dětí v ČR, které již k Vietnamu nemají příliš silný vztah a vše české přijímají bez jakýchkoliv předsudků,
- odkládání odjezdu do Vietnamu a následné prodlužování pobytu v ČR (Samozřejmě, čím déle Vietnamec v ČR zůstane, tím je větší

pravděpodobnost, že se lépe zintegruje),

- silná motivace vietnamských rodičů potažmo dětí ke vzdělání
- tradiční vietnamské pozitivní chování, ohled na společenský řád
- větší využití tradičního vietnamského kulturního potenciálu majoritou
- rozšiřování role vietnamských organizací na sociální sféru a služby,
- intenzivnější spolupráce českých a vietnamských firem,
- mírně se probouzející motivace k vzájemnému poznání,
- řídká, avšak existující spolupráce českých a vietnamských organizací (Zásadním krokem k integraci je získání si důvěry migrantů, proto by mohli pomoci vyškolení vietnamští lektori, kteří by tak s pomocí neziskových českých organizací prováděli osvětovou činnost uprostřed komunity. To je ale zatím vize budoucnosti, neboť zatím taková platforma pro vzájemné setkávání zástupců vietnamské komunity a majoritních institucí neexistuje),
- zvyšující se působení neziskových organizací na osvětu v rámci vietnamské komunity,
- efektivnější informační toky o ČR prostřednictvím vietnamského krajanského tisku (např. “Týden nových zpráv“, “Dnešek“, “Světelný paprsek“, “Svět“), různých přednášek apod.,
- výrazný vliv multikulturní výchovy a vzdělávání o Vietnamu (Česká společnost se stále více zajímá o vietnamskou komunitu, což lze vypořádat i na stále častěji se objevujících novinových článcích o Vietnamcích. Také přítomnost Vietnamců začíná být vnímána spíše jako sociální fenomén, než něco negativního).

Ani poté, co byla na téma integrace vietnamské menšiny podniknuta řada výzkumů a sociologických šetření, není zatím možné s jistotou říci, jakým směrem se bude integrace vyvíjet. Přesto se v současné době daří, jak na straně minority tak majority, překonávat interkulturní překážky a nelézat nové cesty ke vzájemné komunikaci.

Má li být však integrace úspěšná, musí být chtění pro intenzivním vzájemném poznávání a spolupráci na obou stranách. Tyto snahy se musejí odvíjet od reálných potřeb obou stran. Zjistit, co jedna či druhá strana potřebuje není možné bez intenzivní diskuse.

Na druhé straně zde existuje daleko přirozenější postup, který ale nelze urychlit. Tou druhou možností jsou vietnamské a české děti, které svou bezprostředností a přirozeností poznávat vše nové sehrají v budoucí integraci velkou roli. Pan N., respondent ze sociologického výzkumu Stanislava Broučka (Brouček 2003) je však přesvědčen, že i tato cesta nebude jednoduchá. Je toho názoru, že jeho děti nebudou do společnosti plně integrovány a nebudou se cítit v ČR jako doma. “Stále se cítím silně spjatý s Vietnamem. Ale moje děti jsou na tom daleko hůř. Nejsou ani Vietnamci, ani Češi. Čeká je obtížné hledání vlastní identity (Cizinci v ČR 2002:124).” Z toho lze usuzovat, že s tímto problémem se bude vypořádávat ještě mnoho generací. Podle již citovaného pana N. dojde k plné integraci tehdy, až česká společnost nebude dennodenně jeho dětem připomínat, že jsou Vietnamci.

3. Metodologie

Zkoumaná problematika integrace vietnamské menšiny na Znojemsku byla ošetřena dvěma způsoby. Kvalitativním výzkumem, který jsem aktivně prováděla a s použitím statistických dat, ze kterých lze vyčíst jisté tendence o nově přichozích vietnamských migrantech. Co se týče profesní pomoci s prezentovaným výzkumem, byl mi velmi účinně nápomocen pouze pan Mgr. Tomáš Fantyš. Interdisciplinární charakter výzkumu tedy nebyl zabezpečen profesním složením výzkumného týmu jako např. sociálním geografem, specialistou na vietnamistiku či etnologem. To ale nebylo nutné, neboť cílem práce není podat přesné zmapování dané situace na Znojemsku, ale pouze její nástin, popřípadě vytvořit další hypotetické otázky, které by mohly být později rozpracovány odborníky na danou problematiku.

To je taky hlavní důvod, proč byl použit pouze kvalitativní a ne kvantitativní výzkum. Cílem kvalitativního výzkumu je vytvoření nových hypotéz, nového porozumění a nových teorií a odкрыtí významu sdělovaných informací. Na základě kvalitativního výzkumu se dá získat mnoho informací o velmi malém počtu jedinců. K ověření testovacích hypotéz by bylo zapotřebí velkého množství vzorků, což s omezenými možnostmi nebylo možné uskutečnit. Nevýhodou kvalitativního výzkumu je fakt, že získané informace se nedají generalizovat na celou populaci Znojemska.

Při sběru požadovaných informací byla použita technika přímého pozorování, nestandardizovaného a skupinového rozhovoru, dotazování se či získávání informací z tisku. Díky nestandardizovanému postupu se daly získat lepší informace o jednotlivci, a dojít tak k lepšímu porozumění. Respondent mohl volně vyprávět svůj životní příběh. Pouze ve chvíli, kdy začal „odbíhat od tématu“, byl vhodnou otázkou nasměrován zpět. V okamžiku kdy se respondent ve svém vyprávění sám nedotkl určitých témat, byly mu položeny doplňující otázky. Vše však probíhalo přirozenou formou. Pokud při prvním setkání nezazněly všechny potřebné informace (případ rozhovoru č. 2), došlo k dalšímu setkání. Zúčastněné pozorování bylo prováděno v době, kdy jsem absolvovala souvislou,

či asistentkou praxi na ZŠ Pražská a ZŠ JUDr. Josefa Mareše ve Znojmě. Zde jsem si všímala, jak se české děti chovají ke svým spolužákům vietnamské národnosti a jak se snaží vietnamské děti integrovat do skupiny. Další pozorování bylo prováděno na vietnamských tržnicích, kdy jsem soustředila pozornost na interakci stánkaře a nakupujícího.

Při získávání informací se objevilo mnoho problematických aspektů. Prvním z nich byla neznalost českého jazyka vietnamských spoluobčanů. Z těchto důvodů bylo nakonec provedeno daleko méně rozhovorů než se původně plánovalo. Najít Vietnamce v produktivním věku, který by byl schopný vést rozhovor v češtině, bylo opravdu obtížné a v jednu chvíli se zdálo, že snad i nemožné. Rozhovor tak musel být veden s těmi, kteří český jazyk berou jako mateřský a to s mládeží. Od nich pak byly poskytnuty další kontakty.

Dalším problémem byla nedostupnost statistických dat o vietnamské minoritě na Znojemsku. Na webových stránkách Českého statistického úřadu (ČSÚ) či na stránkách Ministerstva vnitra ČR (MV) jsou vedeny podrobnější údaje o cizincích z delšího časového horizontu pouze globálně pro celou ČR, popřípadě jen pro Jihomoravský kraj. O počtu vietnamské menšiny na Znojemsku jsou vedeny údaje pouze od roku 2003. Záznamy o tom, z jakého důvodu přicházejí do Znojma, jaké je věkové rozložení vietnamských migrantů, kolik z nich pracuje na živnostenský list a další podobné informace nebyly k dispozici. Přestože o tyto údaje bylo zažádáno přímo na Oblastní ředitelství cizinecké a pohraniční policie v Praze, bez uvedení důvodu nebyly poskytnuty. Bylo tak možné pracovat jen s těmi málo údaji, které jsou zveřejněny na stránkách ČSÚ nebo MV

Výběr a charakteristika zkoumaného souboru byla účelová, neboť informátoři byli vybíráni nejprve na základě příslušnosti k vietnamské komunitě. Vietnamci byli vyhledáváni pomocí osobních kontaktů s tazatelem a dále v oblastech jejich pracoviště. Kritérium výběru - vzhledem k nedostatku dobře česky mluvících Vietnamců - byl omezen pouze na to, aby informátoři pobývali v ČR legálně, měli zde trvalý, či

dlouhodobý pobyt, žili v ČR alespoň pět let a bydleli v regionu Znojemska.

Celkem bylo provedeno pět rozhovorů, přičemž dva rozhovory byly prováděny se stejným informátorem. Již po pěti rozhovorech se však začaly objevovat stejné informace. Rozhovor č.1 byl proveden na tržišti s vietnamským manželským párem v březnu 2007. Manželé žijí v ČR celkem osm let, a do Znojma se přistěhovali před šesti roky z Německa. Mají pětiletého syna, který se již narodil ve znojenské nemocnici. Pro nedostatečné ovládnutí češtiny obou manželů byl rozhovor po půl hodině ukončen. Přesto však zazněly informace, které jistě pomohly dotvořit celkový obraz vietnamské integrace.

Rozhovor č.2 byl uskutečněn v květnu 2007 v kavárně „Cafe Porte“ s patnáctiletou vietnamskou dívkou L. O tři týdny později s ní byl uskutečněn další rozhovor č.3 na stejném místě. Rodiče L. se poznali v Německu, kde se také vzali. Maminka L. se bála, že na děti nebude mít v Německu čas a tak se vrátili zpět do Vietnamu. Poté co se jim narodila L. a o rok později její bratr, odjeli zpět do Evropy, tentokrát však do ČR, kde bydlí 14 let. Nejdříve pobývali dva roky ve Františkových Lázních a poté se přestěhovali do Znojma, neboť se jejich rodiče domnívali, že jim „půjdou lépe obchody“. Ona i její bratr byli vychováni českou chůvou. Dívka navštěvuje víceleté gymnázium. Její rodiče jsou půl roku bez práce. Délka obou rozhovorů trvala okolo 90 minut. Při prvním setkání L. spíše hovořila o své původní zemi, jaké jsou tam tradice, zvyky, ekonomika a životní úroveň. Na druhém setkání již L. hovořila o jejím životě v ČR.

Rozhovor č.4 byl pořízen s kamarádkou dívky z předchozích dvou rozhovorů. Uskutečnil se v kavárně „Na Věčnosti“ a délka rozhovoru trvala 60 minut (déle nemohla, neboť jí jel autobus domů). Dívce V. je sedmnáct let a také navštěvuje víceleté gymnázium. S rodiči a s jejím bratrem bydlí v malé vesnici v blízkosti Znojma. Její rodiče přišli do ČR ještě před rokem 1989 na základě „Dohody o vědeckotechnické spolupráci“. Poznali se ale až v ČR. Po roce 1989 odjeli zpět do Vietnamu. Její otec pak sám přijel do ČR znovu v roce 1992. Po třech letech za ním přijela i jeho žena s pětiletou

dcerou V. V roce 1997 se jim již v ČR narodil syn. Nejdříve bydleli v Ostravě, poté v Blansku a teprve v roce 1997 se přestěhovali do Znojma. Její matka vlastní stánek s oblečením a její otec je majitelem kasina. Se svými příbuznými jsou v kontaktu každý den.

Rozhovor č. 5 byl pořizen 16.10.2007 ve vietnamské prodejně ve Znojmě s panem J. a jeho dlouholetou obchodní partnerkou paní A. (délka rozhovoru - 2 hodiny). Panu J je 55 let, má vysokoškolské vzdělání pedagogického směru. Jeho rodina, má ženu a dvě děti, žije ve Vietnamu. Do České republiky přišel pan J. v roce 1988 na základě usnesení vlády Československé socialistické republiky (ČSSR) ze dne 19. prosince 1979, kdy byla sjednána další dohoda s Vietnamem „o odborné přípravě a dalším zvyšování kvalifikace nových 3500 vietnamských občanů v čs. Organizacích“. Pan J. přijel do ČSSR jako praktikant na dobu čtyř let. Jeho žena a děti musely zůstat ve Vietnamu a starat se o jeho rodiče. Po příjezdu musel v Praze absolvovat tříměsíční kurz češtiny a po jeho ukončení začal pracovat v továrně. V roce 1993 vznikaly nové dohody mezi vládou ČR a VSR, např. „o odborné přípravě vietnamských občanů ve středních odborných učilištích v ČR“, nebo „o vzájemném zaměstnávání českých a vietnamských občanů“. Díky těmto dohodám mohl pan J. nadále zůstat v ČR a začít podnikat. Své podnikání začal ve městě Havlíčkův Brod. Pak se přestěhoval do Žďáru nad Sázavou, kde se seznámil s jeho nynější obchodní partnerkou, rodačkou ze Znojma, paní A. Ve Žďáru však nezůstali dlouho. V roce 2002 se paní A. stěhuje se svým manželem do Znojma, kde má stále svou rodinu a známé. S panem J. se domluvili na tom, že v jejich společném obchodu budou pokračovat ve Znojmě. Pan J. mění tedy své bydliště a začíná žít ve společné domácnosti s rodinou paní A. Postupně tak přesunuli společný pouliční stánkový prodej oděvů do uzavřené prodejny.

Analýza se zaměřila jednak na znovu opírající se informace, jednak na specifické informace, jež v rozhovorech zazněly spíše ojediněle. Často se opakující informace nasvědčují k jakési všeobecnosti, byť s ohledem na malý počet respondentů zde nelze hovořit o reprezentativní informaci. Pozornost byla zaměřena hlavně na odpovědi

na otázky typu:

- Z jakého důvodu přišli do Znojma,
- jak vnímají českou kulturu,
- zda se cítí být utlačováni,
- jak se k nim chovají čeští spoluobčané, popřípadě jejich zákazníci,
- zda jsou ve městě Znojmě spokojeni,
- zda mají problémy při návštěvě úřadů, lékařů či jiných institucí,
- jak vnímají snahu města Znojma integrovat vietnamskou menšinu mezi majoritu,
- zda sami mají zájem o bližší kontakt s českými lidmi,
- jak by sami navrhovali postup k lepší a rychlejší integraci,
- jaké tradice a zvyky si ponechali ze své kultury a jaké naopak převzali z kultury české,
- zda se přátelí s českými občany,
- jaké mají plány do budoucna,
- zda plánují zůstat ve Znojmě (v ČR), popřípadě se vrátit zpět do Vietnamu.

3.1 Statistické zmapování vietnamského etnika ve městě Znojmě a popis prostředí ve kterém žijí

Jak je již poznamenáno v metodologické části, sehnat podrobnější data z dřívějších let o vietnamských migrantech na Znojemsku se bohužel nepodařilo. Na webových stránkách ČSU a MV jsou vedeny takovéto informace pouze od roku 2004. I tak se dá z těchto údajů pouze vyčíst, kolik jich bydlí ve Znojmě na základě trvalého či dlouhodobého pobytu. Jiné informace, jako z jakého důvodu přišli do Znojma, či jaký je poměr mužů a žen, jejich věková struktura, kolik z nich je ekonomicky aktivních a další žádoucí fakta - se dají vyhledat pro Jihomoravský kraj, nikoli však pro město Znojmo. Jediným údajem, který je pro město Znojmo veden je od roku 1996, celkový počet cizinců. I když bylo písemně zažádáno o podrobná statistická data přímo na Oblastním ředitelství cizinecké a pohraniční policie v Praze, žádost byla z neuvedených důvodů zamítnuta. I přes tyto překážky se dá o vietnamské menšinu na Znojemsku vykázat jistá tendence.

Původní předpoklad, že v příhraničním Znojmě bude velká koncentrace Vietnamců, neboť je zde díky zahraniční klientele reálná možnost vyššího zisku, se ukazuje jako pravděpodobná. Ze sedmi okresů v Jihomoravském kraji je v této souvislosti město Znojmo na třetím místě. Předstihli ho pouze města Brno a Brno - venkov. Z jakého důvodu tomu je, se dá usuzovat i na základě uskutečněných pohovorů. Důvody byly uváděny hlavně dva - sloučení rodiny a vidina rychlejšího zbohatnutí, přičemž ekonomický důvod byl zmiňován častěji.

Všeobecně se dá říci, že počet cizinců ve Znojmě stále roste. Od roku 1996 jich podle údajů zveřejněných na webových stránkách Ministerstva vnitra do letošního roku přibýlo 924 což je 47% . To stejné se dá říci o vietnamské menšině, i když zde jsou data zveřejněna teprve od roku 2003. Od roku 2003 stoupl jejich počet ze 175 na 266, přičemž počet Vietnamců s dlouhodobým typem pobytu pozvolna snižuje (během tří let ze 73 na 60) a naopak s trvalým typem pobytu rychle roste (během tří let ze 114 na 206).

Z toho lze usoudit, že přibývá stále více těch, kteří se v nejbližší době nehodlají vrátit zpět do Vietnamu.

Co se týče rozložení cizinců ve Znojmě - tak z pěti nejčastějších národností (Mongolové, Rakušané, Slováci, Ukrajinci, Vietnamci) obsazují právě Vietnamci od roku 2004 druhé místo. V roce 2006 a 2005 byli před nimi pouze Rakušané, v roce 2003 pak Slováci a Ukrajinci. Podle počtu cizinců s trvalým typem pobytu však Vietnamci jasně vedou. V roce 2006 jich s počtem 266 bylo o 122 více než Ukrajinců, kteří jsou na druhém místě. Pro lepší orientaci a přehlednost jsou zmíněná statistická data zpracována v tabulkách a grafech v příloze č.1.

Jak je již výše zmíněno, Vietnamci vytváří své komunity do kterých jen zřídka pouštějí cizí lidi. Dá se říci, že i ve Znojmě existují určitá centra, kde se Vietnamci shromažďují. Jejich stánky jsou nejčastěji lokalizovány buď v centru města (bez nadsázky se dá říci, že každý druhý obchod s textilem vlastní vietnamský občan) nebo ve vesnicích směrem k hraničnímu přechodu Hatě či na hraničním přechodu samotném. Většinou také v místě pracoviště i bydlí.

Vietnamci moc nechodí za zábavou do společnosti, spíše se zvou mezi sebou domů. Pokud jsou ale konány nějaké větší akce, tak jsou organizovány v hotelu Dukla. Tam jsou pořádány svatby, oslavy různých výročí, vietnamských svátků jako je například Nový rok, ale i různé informační schůzky apod. Vietnamská mládež své místo, kde se pravidelně schází, nemá. Chodí se bavit do stejných podniků, jaké navštěvují jejich čeští vrstevníci. U škol už je to jiné. Většina jich navštěvuje ZŠ JUDr. Josefa Mareše. Ze středních škol upřednostňují víceleté gymnázium.

Samotné město Znojmo se do propagace vietnamské kultury neinicuje, a to ani pořádáním různých přednášek či kulturních večerů, ani prostřednictvím tisku. V regionálních novinách „Znojemský týden“ se jen zřídka objevují informace o vietnamské komunitě. Když už je nějaká zveřejněna, většinou se týká spáchané trestné činnosti. Naposledy však byla v regionálních listech otištěna zpráva o konání

„Podzimního festivalu“ na oslavu podzimního úplňku Měsíce, který uspořádala vietnamská komunita pro spoluobčany města Znojma. Akce proběhla ve všední den (25.9.) opět v sále znojemského hotelu Dukla.

4. Praktická část práce

Jak je již v metodologické části uvedeno, ke zmapování vietnamské menšiny na Znojemsku bylo využito různých technik, ať už to byla interpretace statistických dat, přímého pozorování či informace z tisku. Hlavní část však představují provedené rozhovory, ze kterých bylo možno čerpat nejvíce informací. Cílem bylo získat co nejpřesnější obraz toho, jak se vietnamská minorita ve Znojmě integruje.

K tomu, aby se někdo rozhodl žít na daném místě, musí mít svůj důvod. Příčiny, proč si tazatelé vybrali k pobytu právě město Znojmo byly interpretovány převážně dvě. Tak například v rozhovoru č.1 zaznělo, že nemanželský pár se přistěhoval do Znojma za vidinou cizí klientely a tudíž i vidinou vyššího zisku. Ze stejných důvodů přišly do Znojma i rodiny dívek L. a V. Jediný pan J. šel do Znojma díky jeho obchodní partnerce, která chtěla žít se svou rodinou. Primární důvod, proč vůbec opustili tazatelé Vietnam byl u všech stejný - tj. ekonomický. Kromě manželů z rozhovoru č.1 a rodiny dívky L., jež si Českou republiku vybrali, protože zde měli své známé, měli všichni ostatní s ČR zkušenosti z předcházejících let. Rodina dívky V. přijela do ČR již před rokem 1989 na základě „Dohody o vědeckotechnické spolupráci“. Zde se manželé poznali. Po roce 1989 odjeli zpět do Vietnamu, aby se v roce 1992 vrátil otec dívky V. zpět do ČR a o tři roky později pak za ním mohla přijet i jeho manželka s pětiletou dcerou. Podobně tomu bylo u pana J. z rozhovoru č.5. Do České republiky přišel v roce 1988 na základě usnesení vlády Československé socialistické republiky (ČSSR) dne 19. prosince 1979, kdy byla sjednána také již zmíněna dohoda s Vietnamem „o odborné přípravě a dalším zvyšování kvalifikace nových 3500 vietnamských občanů v čs. Organizacích“. Pan J. přijel do ČSSR jako praktikant na dobu čtyř let. Po příjezdu musel v Praze absolvovat tříměsíční kurz češtiny a po jeho ukončení začal pracovat v továrně. V roce 1993 vznikaly nové dohody mezi vládou ČR a VSR, např. „o odborné přípravě vietnamských občanů ve středních odborných učilištích v ČR“ nebo „o vzájemném zaměstnávání českých a vietnamských občanů“. Díky těmto dohodám mohl pan J. nadále zůstat v ČR a začít podnikat. Jelikož je nejstarším synem, je jeho povinností

postarat se o své rodiče. Tuto zodpovědnost za něho převzala jeho žena, která tak nemohla odjet se svým mužem, ale musela zůstat s dětmi u rodičů svého manžela. Ve Vietnamu čeká, až se jednou za ní pan J. vrátí natrvalo. Ten navštěvuje svou rodinu jednou ročně, většinou na začátku roku přibližně na tři měsíce. U rodičů dívky L. pak byly důvodem k emigraci kromě obohacení i problémy s rodinou a následně útěk před nimi. Hlavně u obou dívek zaznělo, že další pozitiva z emigrace viděli jejich rodiče ve vzdělání svých dětí a v následné prestiži. Měli naplánováno, že poté co jejich děti dostudují, se vrátí zpět do Vietnamu a oni tak budou mít daleko větší příležitost si najít dobrou práci. Podobně uvažují i vietnamští rodiče z rozhovoru č.1. Přestože se jim dítě narodilo až v ČR, rozhodně mají v úmyslu umožnit svému synovi co nejlepší vzdělání a poté co vystuduje se vrátit zpět do Vietnamu. Jejich děti ale vidí svou budoucnost jinde. L. v rozhovoru č.2 vyprávěla, jak si její rodiče představují, že z ní bude doktorka a bude ve Vietnamu léčit lidi, a tak bude váženou a uctívanou osobou. Ona by však ráda využila své jazykové znalosti (mluví anglicky, německy, francouzsky, česky a vietnamsky) a šla jeden z těchto jazyků studovat na filosofickou fakultu. Úplně nejideálnější, jak tvrdí, by pro ni bylo, kdyby si k jazyku připojila ještě obor ekonomického či mezinárodního směru. Rozhodně ale po dokončení studia neplánuje odjet zpět do Vietnamu. Netvrdí, že by chtěla zůstat v ČR natrvalo, uvažuje i o možnosti bydlet a pracovat např. v Anglii. Smýšlí jako evropská dívka, která má ambice a chce využít příležitosti, které jí život nabízí. Velmi podobně je tomu i u dívky V. Její rodiče se stále nedokážou smířit s tím, že jejich děti budou jezdit do Vietnamu pouze na návštěvu. Stejně jako L. ji baví studium jazyků a ráda by se jim věnovala i do budoucna. Přestože obě dívky mluví doma vietnamsky, ani jedna si nemyslí, že by byla schopna si ve Vietnamu zajít třeba do banky a založit si účet. Jejich mladší sourozenci už vietnamsky nerozumí skoro vůbec. Jednoduše se považují spíše za Čechy - než za Vietnamce. Proto také nevidí jediný důvod se vracet zpět do Vietnamu. Když L. mluvila o svých kamarádech, vždy to byli Češi. Na otázku, zda má kamarády také mezi Vietnamci odpověděla, že ne. Prý proto, že už nerozumí vietnamskému humoru a že se s nimi nebaví. Už teď ve svých 16ti letech ví, že by za muže měla raději Čecha než Vietnamce. V. vůči vietnamským

kamarádům či k výběru svého budoucího partnera tak vyhraněná nebyla, ale i ona připouští možnost, že by se jednou provdala za Čecha (dokonce již jednou s českým chlapcem chodila). Výše popsaný vztah mladých Vietnamců k jejich českým spolužákům jsem mohla pozorovat i během pedagogické praxe na ZŠ. Vietnamští žáci byli ve třídě dobře integrováni a mezi svými spolužáky velmi oblíbení. Dokonce by se z jistého pohledu dalo říci, že čeští žáci měli ke svým vietnamským spolužákům jistý respekt a obdiv. Přirozeně se mezi sebou bavili podle sympatií, které byly založeny na společných zájmech.

Jiný pohled na výběr svých známých zastávají jak jejich rodiče, tak manželé z rozhovoru č. 1. Všichni mají své přátele převážně mezi Vietnamci. S nimi se pak navzájem navštěvují. Na otázku, zda se jejich rodiče chodí svými známými bavit do společnosti, zněla zamítavá odpověď. Jinak je to u pana J. Jelikož bydlí v české rodině a ve Znojmě po svém příjezdu neměl žádné známé, většinu svého volného času tráví v českém prostředí. Spolu s paní A. a její rodinou pak navštěvuje jejich příbuzné a známé. Není výjimečné, že pro ně připraví něco z vietnamské kuchyně. Pro pana J. není problém přátelit se s českými lidmi, problém vidí spíše na druhé straně. V rozhovoru č.5 zaznělo, že rodinu paní A. mnoho lidí (dokonce i její příbuzní) pomlouvá. Důvody jsou různé. Některým vadí již samotná kulturní odlišnost, jiným zase četnost situací, kdy paní A. bere na návštěvy ke svým známým pana J. „Někdo ho třeba ještě neměl šanci poznat a už slyším, jak mi říkají, proč toho „Rákosníka“ s sebou pořád tahám“. Ona se ale brání tím, že po pěti letech se pan J. stal již součástí její rodiny, a že ho přece nenechá samotného doma. Někteří dokonce rodinu paní A. haní proto, že když pan J. připravuje některé z jeho oblíbených vietnamských pokrmů, jejich domov voní specifickou vůní vietnamské kuchyně. Pana J. to mrzí, ale říká, že s tím nemůže nic dělat.

Ani v jednom rozhovoru nezaznělo, že by měl někdo velmi špatné zkušenosti se svými zákazníky nebo s veřejnými zaměstnanci. Pan J. má převážně dobré zkušenosti, ale vzápětí dodává, že k němu přijdou do krámu i tací, co mu tykají a jsou na něho drzí, nebo ani nepozdraví. Podobné zkušenosti má i matka V. Ale i V. dodává, že víc je těch,

kteří se k nim chovají slušně. S úřady nemá problémy nikdo. Jediným problémem je jazyková bariéra. Když je nutno si jít něco vyřídit třeba do banky nebo zajít k doktorovi, musejí s nimi jít jejich děti a překládat. Pan J. sice vše v češtině nevyjádří, ale po pasivní stránce rozumí všemu. Obě dívky nechodí tlumočit pouze svým rodičům. Mnohdy musejí dělat doprovod i známým svých rodičů. Chápou, že bez jejich pomoci by si mnoho věcí nevyřídili, a proto s nimi vždy na danou instituci zajdou. Souhlasí s tím, že by daný problém vyřešila zásadní věc, a to je učit se česky.

Důvody, které zazněly na otázku proč se Vietnamci neučí česky, byly velmi podobné. Jak rodiče dívek L. a V., tak i manželé z rozhovoru č.1 argumentovali tím, že je zbytečné učit se tak těžký jazyk, když se chtějí stejně vrátit zpět do Vietnamu.V. obhajovala své rodiče i tím, že na to nemají čas. Všichni dotázaní i jejich příbuzní však žijí v ČR přes deset let. Tato doba rozhodně není zanedbatelnou částí lidského života. Argumentace typu – „stejně tady nezůstanu“ nebo „nemám na to čas“ - by v konfrontaci s výhodami, které by znalostí češtiny získali, neobstály. Jednou z výhod je, že by díky znalosti jazyka lépe mohli poznat lidi i prostředí, ve kterém se rozhodli strávit část svého života. Co se týče dívek L. a V., či jejich sourozenců, tak je zřejmé, že se integrovali dobře. Jiné je to u jejich rodičů, vietnamského páru z rozhovoru č. 1. stejně tak pana J. Všichni i po několika letech pobytu v ČR stále dodržují vietnamské tradice a jedí vietnamskou stravu (pouze L., V. a jejich sourozenci chodí na obědy do školní jídelny). Ve všech rozhovorech bylo řečeno, že se u nich v domácnosti dodržuje kult mrtvých, uctívání starších, rodinná soudržnost, tradiční podávání vietnamské kuchyně, vietnamská oslava Nového roku. Tyto základní zvyky musejí dodržovat všichni. Ale jak v rozhovoru č.2, tak č.4 zaznělo, že poté co budou mít obě dívky svou vlastní rodinu, tak tyto tradice dělat přestanou. Nemají k nim žádný vztah a mnohé z nich dokonce považují za hloupé. Na otázku, které české tradice naopak převzali od nás, bylo souhlasně řečeno: „Vánoce“. Snaha poznat českou kulturu, byla kromě dívek L. a V. velmi malá. Pan J. si sice občas přečte české noviny, ale spíše než o českou kulturu a politiku, se zajímá o dění ve světě. Pravidelně si kupuje vietnamské noviny a magazín a na internetu vyhledává informace o aktuálním dění ve Vietnamu. Dalo by se říci, že spíš než aby rodina paní A. ovlivňovala

pana J., přebírá mnoho zvyků z vietnamské tradice paní A. Sama Vietnam a vietnamskou kulturu miluje. Vše o Vietnamu zná pouze zprostředkovaně, ale ráda by se jednou podívala do vlasti svého vietnamského přítele. "

„J. mi slíbil, že až tam za ním přijedu, že se o mě bude celou tu dobu mého pobytu starat a že mi ukáže jeho zemi“. I když pan J. jednou odjede za svou rodinou natrvalo, paní A. už jinou rýži než vietnamskou připravovat nebude. Nepřestane prý vařit vietnamskou rýži jen proto, že ji sousedé pomlouvají, protože to u nich v bytě voní právě onou specifickou vůní rýže. Sousedé však říkají, že to u ní „páchne po myších. Naučila se nakupovat ve vietnamských velkoskladech jejich koření a mnoho jiných potravin. Velmi se jí líbí jak si ve Vietnamu váží svých blízkých. Rodina je pro pana J. na prvním místě. Nechápe, jak můžeme mít, my Češi tak nabourané rodinné vztahy, nekomunikovat se svými rodiči, opovrhovat jimi, nestarat se o ně, mít hádky se svými sourozenci, navzájem se hanět apod. Zcela jasně si ještě vybavuje dobu, kdy bydlel ve Vietnamu, jak se každý víkend navštěvovaly jeho a bratrova rodina a vařily společné obědy a večere

Na otázku, zda má zájem, aby se česká společnost více zajímala o vietnamskou kulturu odpovídá pan J., že ne, zároveň však dodává, že to platí i obráceně. Ani on nemá snahu více poznat českou kulturu. Prý v ČR nechce zůstat na pořad a východní i západní kultura je natolik odlišná, že stejně nikdy k výměně některých hodnot nedojde. „Nedokážu si představit, že bych jedl ta těžká jídla, kterými se stravujete, ani že bych se nestaral o mé rodiče a oni mi nepomáhali s výchovou mých dětí“. Na dotaz, proč si myslí, že Vietnamci se buď málo, nebo téměř vůbec nepřátelí s Čechy, pan J. odpověděl, že je to právě kvůli té jejich soudržnosti. „Vietnamci drží daleko více pohromadě a proto také vytváří komunity“.

Když měli dotazovaní odpovědět, co se jim na české kultuře nelíbí, byla to právě naše nesoudružnost a mnohdy i chybějící pokora k rodině. Jinak je vnímání české kultury popsané v rozhovorech č.2, 3, 4, jinak v č.1 a č.5. Vietnamské dívky, které vyrůstají a tráví převážnou část svého dne mezi českými vrstevníky, vnímají české

prostředí velmi pozitivně. Nejvíce se jim líbí otevřenost a bezprostřednost českých lidí. Oceňují, že tady mají muži i ženy stejné postavení. Dále závidí svým spolužákům, jak jsou benevolentně vychováváni. Přesto, že žijí v českém prostředí a kamarádi se s českými dětmi, jejich rodiče tomu svou výchovu nijak nepřizpůsobují. Například L. uvádí, že ji rodiče nechtějí nikam pouštět se svými spolužáky. Nebyli by ani rádi, kdyby si našla přítele. Prý má na takové věci čas až dostuduje. Teď by se podle nich měla soustavně věnovat studiu. V. zase vadí, že musí pomáhat mámě s domácností víc než její české kamarádky. Rodiče V. pracují celý den a tak se V. každý den musí starat o svého desetiletého bratra a připravuje teplou večeři. Obvykle to bývá vařená rýže s rybou a se zeleninou. L. pro změnu trápí, že její otec i bratr mají v rodině značné výhody jen pro to, že jsou muži. Podle vietnamských zvyků by žena měla vykazovat k mužům respekt a úctu. „Tak třeba já musím doma uklízet, pomáhat mamce a tak a brácha nemusí dělat nic“. Právě kvůli takovým zkonstatěným pravidlům se dívkám L. a V. líbí více česká než vietnamská kultura. Na druhou stranu právě pro absenci takovýchto zvyků manželé z rozhovoru č.1 i pan J. českou kulturu odsuzují. Vadí jim již zmíněná nesoudružnost a jim nevhodné chování dětí k jejich rodičům. Další věcí, kterou odsuzují na Češích a kterou více, či méně pocítil každý, je extrémní xenofobie českého národa.

Těch lidí, kteří dávají najevo svůj negativní postoj k cizincům, je už daleko méně, přesto mají tazatelé s tímto jevem jistou zkušenost. Například jak L. tak V. jsou si vědomy toho, že se klukům líbí. Přesto se kluci bojí s nimi navázat vztah, neboť mají strach, že by je jejich kamarádi pomluvili. Jinou negativní zkušenost uvedla paní A. z rozhovoru č. 5. Nedávno se jí svěřila dcera, že když ji pan J. vyzvedával ze školní družiny, tak se jí děti posmívaly, že je cikánka. Usuzovaly tak podle barvy pleti pana J. Také vyjádření o panu J. jako o „rákosníkovi“ se dá považovat za xenofóbně motivované. On si takové negativní chování vysvětluje právě nepřekonatelnými kulturními překážkami. Rozhodně ale žádný z dotázaných či z jejich příbuzných nemá pocit, že by byl z jakéhokoliv pohledu utlačovaný či diskriminovaný. Stejnou zkušenost mám i ze své školské praxe, kdy jsem ani já ani jejich dlouholetí učitelé nezaznamenali známky diskriminace či rasového zabarvení.

Ve Znojmě jsou dotázaní spokojeni a ani jeden z nich se v nejbližší době nehodlá přestěhovat do jiného města. A to i přesto, že obchody neprosperují jako dříve. Stánkaře ničí velkoobchody, příkladně Takko, Hypernova a pod., které si mohou dovolit „nasadit“ nízké ceny. Pan J. je rozhodnutý vrátit se zpět do Vietnamu za svou rodinou. Jediné, na čem návrat závisí, je právě jeho obchod. Pokud se mu bude dařit čím dál hůř a zisky budou neustále klesat, tak svůj návrat vidí již brzy. S nezaměstnaností se potýkají i rodiče L., kteří jsou přes půl roku bez práce. Také manželé z rozhovoru č. 1 museli přesunout jejich stánek více z centra, aby nemuseli platit tak vysoký nájem. V. si myslí, že kdyby její otec nepracoval v kasinu, tak by se její rodina stánkovým prodejem neuživila. Od města Znojma ale žádnou pomoc nečekají. Ve všech rozhovorech zaznělo, že se vedení města do integrace vietnamské menšiny vůbec neangažuje. „Zatím nepodnikli nic, co by nám ulehčilo náš obchod“, tvrdí manželé v pohovoru č. 1. Nikdo si nepamatuje, že by město organizovalo jakoukoliv akci na podporu sbližování obou kultur. Pokud se koná nějaká akce, kde je možnost střetnutí obou kultur, většinou se tak děje na nějaký vietnamský svátek z popudu vietnamské menšiny. Naposledy, jak už jsem se zmínila, vietnamská komunita ve Znojmě pořádala pro spoluobčany města Znojma „Podzimní festival“ na oslavu podzimního úplňku Měsíce. Tento svátek je určen dětem. Proto se snaží rodiče pro děti uspořádat zábavu a příjemný večer. V rámci festivalu předvedly děti ze Základní školy JUDr. Josefa Mareše ve Znojmě jejich vystoupení a konala se ochutnávka asijské kuchyně. Cílem celé akce bylo vzájemné poznání dvou odlišných kultur, které v současnosti žijí vedle sebe aniž by se více poznaly. Pan J. dodává, že vietnamská komunita připravila více takových akcí během roku, ale že z převážné většiny zůstaly z české strany bez odezvy. „Pořádáme třeba pro děti fotbalové utkání, ale čeští rodiče své děti nepošlou. Vidí velkou skupinku Vietnamců a tím je rozhodnuto“. K tomu paní A. ale dodává, že to se týká i Vietnamců. „Kolikrát škola pořádá akce pro rodiče a děti, ale vietnamští rodiče se vůbec do spolupráce nezapojí“. Je jasné, že ač by se město Znojmo snažilo sebevíc, k žádnému sbližování obou kultur nedojde, pokud ani jedna ze stran nebude mít zájem. L. na otázku, co si myslí, že by mělo město Znojmo podniknout pro zlepšení česko-vietnamských

vztahů, nenalezla žádnou odpověď. „Pokud bude ochota na obou stranách, lidé si k sobě najdou cestu přirozeně. Není k tomu nutný žádný zásah zvenčí.“ Všichni tazatelé si také uvědomují, že aby se zlepšila komunikace mezi Čechy a Vietnamci, musí být odstraněna jazyková bariéra. Tento problém ale zůstane problémem tak dlouho, dokud si přistěhovalci nepřestanou myslet, že učení se českému jazyku je zbytečné. K vyřešení tohoto problému existuje i přirozenější cesta, a tou jsou již v ČR narozené vietnamské děti, pro které se čeština stala mateřským jazykem. Nejdůležitější je však samotné chtění se začlenit mezi majoritu, a to pan J. u Vietnamců postrádá. Přestože žije v ČR již 19. let, na českou kulturu si dodnes nezvykl. Na otázku, zda má zájem, aby se česká společnost více zajímala o jeho kulturu, reaguje sice záporně, ale zároveň dodává, že to platí i obráceně. Ani on nemá snahu více poznat českou kulturu. Sice přesně neví, jak dlouho zůstane v ČR, ale je si jistý, že se vrátí zpět do Vietnamu ke své rodině. Za jak dlouho, to záleží na tom, jak mu půjdou obchody a jak mu bude jeho podnik vydělávat. Konkrétní plány do budoucna nemá, ale dokáže si představit, že by se vrátil ke svému původnímu povolání tj. k učitelství. Myslí si, že převážná část vietnamských přistěhovalců, má v úmyslu návrat zpět do Vietnamu, což potvrzuje slovy: „Jsme vychovávaní k lásce k naší vlasti. Doma je tam, kde máme naše rodiče, rodinu a příbuzné. Proto chci umřít ve Vietnamu“. Zároveň však dodává, že to je také důvod, proč tady mnoho Vietnamců již zůstane. Jednoduše se nemají kam vrátit. Nemají domov, nikdo na ně nečeká. „Srdcem ale zůstane Vietnamec spojen s Vietnamem až do poslední minuty“. Pan J. zná spoustu Vietnamců, kteří by se rádi vrátili zpět, ale nemají kam. „Holt to tady musí nějak přežít, nic jiného jim nezbývá“. Proč se tedy v Česku nesnaží, když už se nemají kam vrátit, o prožití plnohodnotného života. Proč tady jen přežívají? Proč se v takové situaci neusilují o co nejlepší integraci? To jsou otázky, které se samy nabízejí, a přesto na ně pan J. nedokáže odpovědět. Je si ale jistý, že tak uvažuje většina Vietnamců, mimo jiné i manželé z rozhovoru č. 1. I ti jsou přesvědčeni, že jakmile si vydělají tolik, aby mohli zabezpečit svou rodinu, vrátí se zpět do Vietnamu. Doba návratu, je však oproti panu J. v nedohlednu. I když jsou přesvědčeni, že se vrátí zpět, nesmějí zapomenout na to, že se jim v Česku narodil syn, který bude vyrůstat

v českém prostředí a stejně jako dívky L. a V. se bude cítit více Čechem než Vietnamcem. Ač si rodiče obou dívek stále myslí, že se po dokončení jejich studia vrátí zpět do Vietnamu, obě dívky mají o své budoucnosti zcela odlišnou představu. L. vypráví rozhovoru č.3 o tom, jak si mezi Čechy našla dobré kamarády a vůbec si nedokáže představit, že by měla odjet po „vysoké“ zpět do Vietnamu a už je nikdy nevidět. „Vietnam, to je už pro mě skoro jiná kultura. Ti lidé se chovají úplně jinak. Už si s nimi neumím ani povídat. Něco řeknu, a ten kdo neví, že žiji v ČR odmalička, tak ho urážím, neboť tam je to chování úplně jiné. Sice chci jezdit do Vietnamu za rodinou alespoň jednou ročně, ale žít tam napořád, to je úplně něco jiného“. Ráda by se provdala za Čecha, nebo jiného cizince a žila v Česku, nebo jinde v EU. Velmi podobně své plány do budoucna popsala i V. Není si jistá, zda zůstane ve Znojmě napořád, ale i ona je rozhodnutá, že se do Vietnamu nevrátí.

4.1 Vyhodnocení praktické části

Z provedeného výzkumu tj. z výpovědí dotázaných, ze získaných statistických dat i ze zúčastněného pozorování, lze vyčíst podobné tendence, které byly zveřejněny sociologem Jiřím Kocourkem viz. kapitola 2.2.4. Integrace vietnamského etnika v ČR. Integraci vietnamského etnika nelze posuzovat jednotně. Je třeba zvláště nahlížet na integraci vietnamské mládeže, která se narodila v ČR, popřípadě od raného dětství v ČR vyrůstala, a těch, kteří do ČR přišli již v produktivním věku.

Přestože podle statistických údajů Vietnamců jak v ČR, tak i ve Znojmě - přibývá, je stále hlavním důvodem příchodu zlepšení jejich ekonomické situace. Poté, co se jejich cíl naplní, plánují odjet zpět do své vlasti. Z tohoto postoje se pak odvíjí jejich integrace do společnosti. Jinak je to u těch, kteří vyrůstali v českém prostředí od dětství a cítí se být více Čechy než Vietnamci. Proto ani nepřemýšlejí nad tím, zda se přátelí s českými lidmi nebo zda by chtěli mít s nimi ještě bližší kontakt. Nevnímají Čechy jako „cizí“ element, české prostředí i Češi se stali jejich součástí. Nezabývají se tím, které zvyky a tradice převzali z českého prostředí. Spíše si kladou otázku, které vietnamské zvyky budou dodržovat, až budou mít svou vlastní rodinu. Odpověď většinou zní, že žádné. Veškeré jejich plánování do budoucna se odvíjí od toho, že zůstanou v ČR a že se do Vietnamu budou vracet pouze na návštěvy.

Opačný pohled na integraci mají ti, kteří do ČR přišli již jako dospělí jedinci. Z rozhovorů je zřejmé, že pokud se má jedinec kam vrátit, tak rozhodně plánuje (samozřejmě poté, co se naplní jejich ekonomický cíl) návrat zpět do Vietnamu. Veškeré činnosti tady v ČR bere jako přechodné. Nesnaží se tedy integrovat do prostředí, neboť jeho zájmem není stát se Čechem a poznat co nejvíce české prostředí. Jeho cíl je vydělat si peníze a vrátit se zpět. Mezi českými občany nemají podle svých slov přátele, neudržují s nimi bližší kontakt. Nemají ani zájem, aby se to změnilo. Proto, pokud příkladně škola, kterou navštěvují jejich potomci, pořádá akci pro rodiče a děti, vietnamští rodiče se akce sice zúčastní, ale nevyvíjejí snahu se blíže s českými rodiči

seznamovat. To stejné se dá ale říci i o českých rodičích, kteří kontakt s vietnamskými rodinami také nevyhledávají.

Přestože tato skupina příchozích Vietnamců žije v ČR již několik let, stále se nepřizpůsobili české kultuře a žijí svůj vietnamský život na který byli zvyklí. Stále si vaří vietnamské jídlo a odmítají jíst českou stravu, dodržují vietnamské tradice a zvyky a zakládají si na respektu a uctívání starších a svých příbuzných. K tomu také vychovávají své děti, které ale vlivem českého prostředí nahlízejí na dodržování těchto zvyklostí jinak. V mnoha ohledech jsou odkázáni na své děti, neboť ty se vyznají v českém prostředí daleko lépe a také ovládají český jazyk. Na dotaz, proč se tedy neučí češtinu, zněla odpověď, že je to zbytečné, že nemají čas, že je čeština pro ně velmi obtížný jazyk. Hlavním důvodem je prý plánovaný návrat do Vietnamu. Tyto argumenty jsou ale vzhledem k možným získaným výhodám irelevantní. Je však otázkou, jak moc jim neznalost češtiny omezuje jejich život. Z formálního hlediska je podle jejich výpovědí neomezuje vůbec. Co se týče komfortu tak nejspíš trochu ano, vše ale záleží na tom, jak moc chtějí porozumět prostředí ve kterém žijí. Pokud je ale tendence taková, že nemají zájem toto prostředí poznat, pak není důvod, který by je donutil učit se česky.

Rozhodně by byli rádi, kdyby se město Znojmo více angažovalo v česko – vietnamských vztazích. Oni však vidí pomoc Znojma spíše v ekonomické než v sociální oblasti tj. ve zlepšení kroků, které by jim ulehčilo podnikání. Vietnamská mládež od města neočekává nic. Myslí si, že pokud se lidé chtějí více poznat, pak se poznají přirozenou cestou. Spíše by navrhovali, aby se na školách všeobecně více vyučovaly předměty a vedly debaty na téma tolerance a rasová nesnášenlivost. Z jejich pohledu právě z toho nedostatku pramení nezájem české strany více poznat minoritu se kterou přichází denně do kontaktu.

V prostředí, ve kterém dotázaní žijí, se ještě nesetkali se situací, na jejichž základě by mohli říci, že byli díky svému původu diskriminováni. Každý z dotázaných se ale ocitl v situaci, ve které se setkal se xenofobně zabarveným chováním. Vždy takové chování pramenilo z vrstev méně vzdělaných lidí. Takových situací zažili však

málo. Rozhodně žádná z těchto událostí se neodehrála na veřejných institucích.

V průběhu samotného výzkumu jsem narazila na několik překážek, které výzkum zpomalily. Předně to bylo získání statistických dat o Vietnamcích na Znojemsku. Pro chybějící data z dřívějších let se tak nedalo zjistit, zda růst vietnamských migrantů zaznamenaných od roku 2003 je dlouhodobý trend, který začal již po roce 1990, či je to teprve krátkodobá záležitost. Na základě záznamů vedených od roku 1996, lze konstatovat, že na Znojemsku celkově roste počet cizinců, dá se ale pouze odhadovat, že tento trend je taktéž dlouhodobý. Pokud by to byla pouze krátkodobá záležitost, která začala teprve před čtyřmi roky, museli by mít nově příchozí Vietnamci úplně jiný důvod k emigraci (tj. neekonomický) než jejich předchůdci. Dá se tak usuzovat ze získaných informací od dotázaných Vietnamců, kteří si stěžovali na to, že obchody jim moc neprosperují. Hlavní důvod jejich nízkých tržeb jsou již uvedené hypermarkety jako je (Takko či Hypernova), které jim svými nízkými cenami textilu přebírají zákazníky. Dalším problémem bylo získat vietnamského respondenta, který žije již delší dobu ve Znojmě a umí česky. Poté, co jsem navštívila několik stánkařů a zjistila, že se s nimi nedomluví, jsem musela jít hledat respondenty na gymnázium. Tam jsem se seznámila s L., která mi pak dala kontakt na její kamarádku V. Ta mi doporučila spojit se s panem J.

I přes tyto prvotní překážky se podařilo sehnat potřebný počet respondentů, kteří byli maximálně ochotni mi sdělit potřebné informace. Stejně tak statistická data, která se na začátku jevila jako nedostačující, nakonec poskytla hledané informace. Dala se z nich potvrdit domněnka, že na Znojemsku patří Vietnamci k nejvíce zastoupené menšině a že jejich počet minimálně od roku 2003 stále přibývá.

5. Závěr

Nyní přichází čas, kdy je třeba zhodnotit, zda byly na začátku práce stanovené cíle splněny. K těmto cílům mimo jiné patřilo zjistit, jak probíhá sociálně – ekonomická integrace vietnamského etnika na Znojmsku, jak město Znojmo pomáhá v začleňování Vietnamců do společnosti, jak jsou řešeny byrokratické záležitosti, jaké podmínky k životu město Znojmo Vietnamcům poskytuje, jak znojemští občané vnímají Vietnamce, jaké jsou mezi nimi vztahy, zda obě strany mají zájem o integraci Vietnamců, co by mělo město Znojmo učinit, aby byla integrace vůbec možná. Nejprve je nutno konstatovat, že město Znojmo je výhodné pro usídlení a k podnikání právě díky své příhraniční poloze. Jiná specifika, díky kterým by se cizinci stěhovali do Znojma, nemá. Proto i průběh integrace vietnamského etnika se neliší od integrace Vietnamců v rámci celé ČR.

Úplnou sociálně - ekonomická integraci nastane tehdy, není-li zjistitelná souvislost mezi etnicko - kulturním původem obyvatel a jejich sociálně - ekonomickým postavením. “V případě Vietnamců žijících na území ČR můžeme říci, že jejich sociálně - ekonomické postavení v rámci většinové společnosti nesouvisí s jejich kulturní odlišností. Můžeme je tak považovat za úplně sociálně - ekonomicky integrované” (Hladík 2006: 15). To stejné platí i o Vietnamcích žijících ve Znojmě. Jendou z hlavních překážek k získání „lepšího“ místa rozhodně není jejich kulturní odlišnost, ale nesplňující požadavky pro trh práce, což je v mnohých případech i neznalost češtiny. Pokud jedinec nesplňuje dané podmínky, které po něm trh práce vyžaduje, je těžké sehnat práci i pro českého občana. Rozhodně si troufám tvrdit, že vietnamské dívky L. a V. si podle svých dovedností a plánů do budoucna najdou práci jejich představ. A to i přesto, že mají dosud vietnamské občanství. Otázkou zůstává, zda ve Znojmě takové pracovní příležitosti existují. Dle mého soudu je ale ve Znojmě reálné najít si práci, ve které by se daly uplatnit příkladně jazyky. Město Znojmo se totiž dlouhodobě snaží prohlubovat styky se zahraničím, a to nejen s blízkým Rakouskem. Tím pomáhá i vytvářet lukrativní pracovní místa.

Živnostníci, kteří se rozhodnou otevřít si stánkový prodej s textilem se musí řídit vyhláškou města Znojma č. 6/2005. Podle této vyhlášky je vymezena jejich činnost a jsou stanoveny podmínky pro nabídku a prodej zboží (např. doba prodeje a poskytování služeb, místa pro nabídku a prodej zboží nebo poskytování služeb, kapacita, přiměřená vybavenost, pravidla pro udržování čistoty a bezpečnosti, pravidla, která musí dodržet provozovatel tržišť k zajištění jeho řádného provozu a následné kontroly a za nedodržení podmínek sankce). Pokud se tedy živnostníci řídí danou vyhláškou a zákonem na ochranu spotřebitelů, nemusí se bát policejních kontrol. Podmínky k získání živnostenského listu jsou pro všechny stejné. Na jednu stranu město Znojmo vietnamským občanům žádné úlevy neposkytuje. Na druhou stranu nikdo ale nemůže namítat, že cizinci s trvalým pobytem jsou v jejich podnikání diskriminováni. Z toho pohledu by v byrokratických záležitostech neměl být žádný problém.

Pokud se město Znojmo nějakým způsobem podílí na začleňování Vietnamců do společnosti, tak pak se to děje tzv. neviditelnou rukou. Na vývěškách či v novinách nejsou žádné informace zveřejněny a ani vietnamští obyvatelé nepocítují ze strany města nějakou snahu. Sami jsou však toho názoru, že i kdyby se tak dělo, bylo by to zbytečné. Podle nich probíhá integrace buď přirozenou cestou a nebo vůbec. Pokud není jedna ze stran ochotna se integrovat a nebo integraci umožnit, pak jsou veškeré zásahy zbytečné. Ti Vietnamci, co přišli do České republiky krátce po revoluci o začlenění nemají zájem, neboť se chtějí vrátit zpět do Vietnamu. Ti, co žijí v českých podmínkách od útlého dětství se asimilovali přirozenou cestou. Jediné, co má na mikroúrovni smysl, je učení lidí k toleranci, multikulturalismu a k otevřenosti k cizím názorům, hodnotám a postojům. To by mělo ulehčit podmínky nově příchozím Vietnamcům, kteří by se nebránili myšlence, že by v ČR mohli zůstat na trvalo a to i přesto, že jejich původní záměr byl rychlý výdělek a po něm návrat zpět do Vietnamu.

Situace je zatím taková, že znojemským Vietnamci nevadí, ale zároveň se nesnaží jejich kulturu pochopit. Ani jedna skupina tu druhou nijak nevyhledává (jinak je to u vietnamské mládeže, která se do českého kolektivu dostala přirozenou cestou). Také

já si nemyslím, že by se česko - vietnamské vztahy zlepšily díky zásahu zvenčí. Pokud ale není příležitost, kde by se mohli obě skupiny poznat, pak stěží zastaví Čech na ulici Vietnamce s tím, že mu je sympatický a že by si s ním šel rád sednout na kávu. Takovou příležitost k seznámení může poskytnout třeba škola, která pravidelně pořádá akce pro rodiče a děti. Bohužel akce, které již proběhly a byly organizovány městem či vietnamskou stranou, zůstaly v tomto smyslu bez odezvy.

Není ale nic jednoduššího, než si po pár nezdařených pokusech říci, že to nemá cenu a víc se nesnažit. Je zapotřebí zkoušet nové a nové způsoby, které přesvědčí obě strany, že je integrace Vietnamců do naší společnosti vzájemně prospěšná. Jejich přítomnost může po kulturní stránce obohatit nejenom občany města Znojma, ale po ekonomické stránce i město samotné. Z ekonomického pohledu jsou Vietnamci silnou pracovní silou. A to především díky jejich bohatým zkušenostem v podnikání a díky jejich charakteristickým vlastnostem jako je vytrvalost či flexibilita. Při dobře nastavených podmínkách může tento potenciál přispět k prosperitě města. Taktéž vietnamská kultura nás může v mnohém obohatit. Tak například přebírání hodnot jako je úcta a respekt ke starším, k rodině a ke svým předkům by mohli pomoci k upevnění rodinných vazeb. Přestože počet rozvodů ve Vietnamu narůstá, jejich čísla se s českými poměry nedají vůbec srovnat. Určitý vliv na to má jistě naše nesoudržnost a preference kariéry před rodinou. Takové uvědomění je třeba i na vietnamské straně. K tomu je ale zapotřebí, aby si Vietnamci připustili, že i když se jednou budou chtít vrátit zpět do Vietnamu, tak i relativně krátká doba strávená v ČR je pro ně velice významná. Začnou - li se více zajímat o českou kulturu, učit se český jazyk a poznávat české lidi, jejich vietnamství tím neutrpí. Rozhodně to ale pomůže ke zkvalitnění jejich životů, které tak nemusí být vnímány jen jako provizorní. Závěr zní, že integrace vietnamského etnika v České republice nebyla doposud ukončena a stále probíhá. To stejné se dá říci i o Vietnamcích žijících na Znojemsku. Přestože by měly být vyvíjeny snahy o dokončení integrace u všech Vietnamců, největší úspěch spatřuji stejně jako Jiří Kocourek právě u vietnamských dětí. Proto jako řešení tohoto problému vidím ve výuce zaměřené právě na cizí kultury a toleranci k nim, tj. v podpoře multikulturalismu. Neboť naučit se chápat

potřeby cizích kultur, uvědomit si s jakými problémy se migranti u nás musí potýkat a naučit se vidět věci pohledem druhé strany je důležitým krokem ze strany majority, který napomůže k úspěšné integraci jakékoliv menšiny, tj. i vietnamské. Integrace však není jednostrannou záležitostí a k tomu, jak a zda vůbec bude probíhat, záleží z velké části na minoritě samotné.

6. Příloha č.1

Tabulka č.1

Počet Vietnamců podle typu pobytu ve Znojmě od 2003 – 2006⁴

	2003		2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
trvalý pobyt	-	-	114	-	154	40	206	52
dlouhodobý pobyt	-	-	73	-	68	-5	60	-8
celkem	175	-	187	12	222	35	266	44

Tabulka č.2

Počet cizinců ve Znojmě od roku 1996 - 2007

	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Počet cizinců	835	-	975	140	974	-1
	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Počet cizinců	1048	74	1154	106	1189	35
	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Počet cizinců	1326	137	1529	203	1759	230

⁴ Data uvedená v tabulkách č. 1-8 jsou uveřejněna na webových stránkách Ministerstva vnitra.
<http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace.html>

Tabulka č.3

Nejčastější rozložení cizinců podle národností ve Znojmě od 2004-2006

	2003		2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Mongolci	95	-	107	12	134	27	139	5
Rakušané	137	-	141	4	243	102	316	73
Slováci	206	-	154	-52	162	8	191	29
Ukrajinci	211	-	207	-4	208	1	234	26
Vietnamci	175	-	187	12	222	35	266	44

Tabulka č.4

Nejčastější rozložení cizinců podle národností a trvalého pobytu ve Znojmě od 2004-2006

	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Poláci	54	-	55	1	54	-1
Rakušané	53	-	86	33	92	6
Slováci	103	-	100	-3	115	15
Ukrajinci	96	-	114	18	141	27
Vietnamci	114	-	154	40	206	52

Tabulka č.5

Nejčastější rozložení cizinců podle národností a dlouhodobého pobytu ve Znojmě od 2004-2006

	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Poláci	89	-	113	24	97	-16
Rakušané	88	-	157	69	224	67
Slováci	51	-	64	13	76	12
Ukrajinci	134	-	94	-40	93	-1
Vietnamci	73	-	68	-5	60	-8

Tabulka č.6

Počet Vietnamců v Jihomoravském kraji od 2004 -2006

	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Blansko	83	-	73	10	139	66
Brno	1477	-	1652	175	1805	153
Brno venkov	348	-	406	58	485	79
Břeclav	195	-	207	12	205	-2
Hodonín	96	-	119	23	115	-4
Vyškov	57	-	60	3	58	-2
Znojmo	209	-	322	113	266	-56

Tabulka č.7

Počet Vietnamců podle dlouhodobého typu pobytu v Jihomoravském kraji od 2004 - 2006

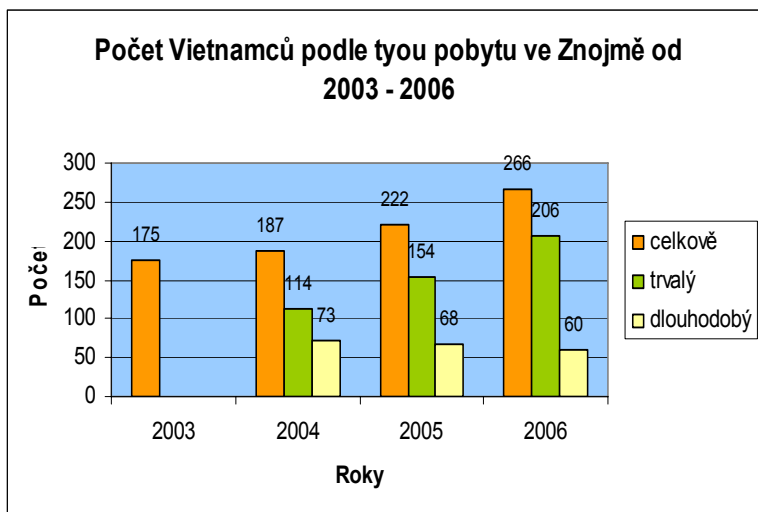
	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Blansko	41	-	32	-9	17	-15
Brno	588	-	622	34	426	-196
Brno venkov	142	-	135	-7	106	-29
Břeclav	73	-	76	3	22	-56
Hodonín	28	-	41	13	15	-26
Vyškov	31	-	28	-3	60	32
Znojmo	73	-	68	-5	44	-24

Tabulka č.8

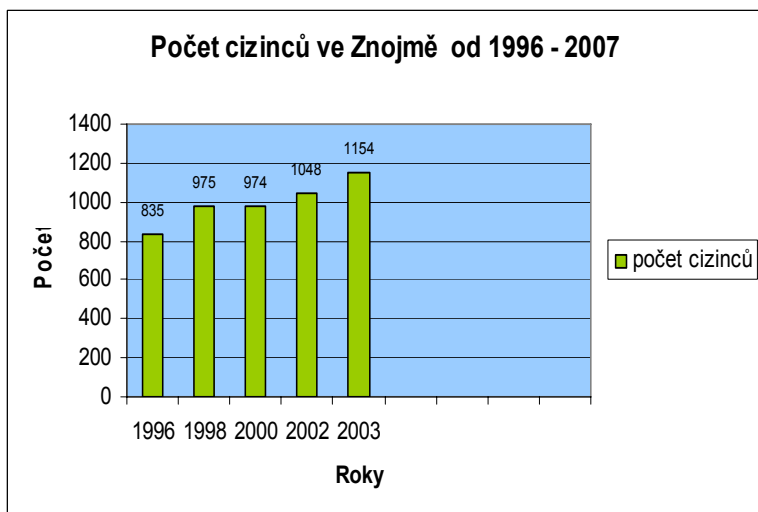
Počet Vietnamců podle trvalého typu pobytu v Jihomoravském kraji od 2004 - 2006

	2004		2005		2006	
	počet	přírůstek	počet	přírůstek	počet	přírůstek
Blansko	42	-	41	-1	62	21
Brno	889	-	1030	141	1805	775
Brno venkov	206	-	271	65	485	214
Břeclav	122	-	131	9	205	74
Hodonín	68	-	78	10	115	37
Vyškov	26	-	32	6	58	26
Znojmo	136	-	154	18	266	112

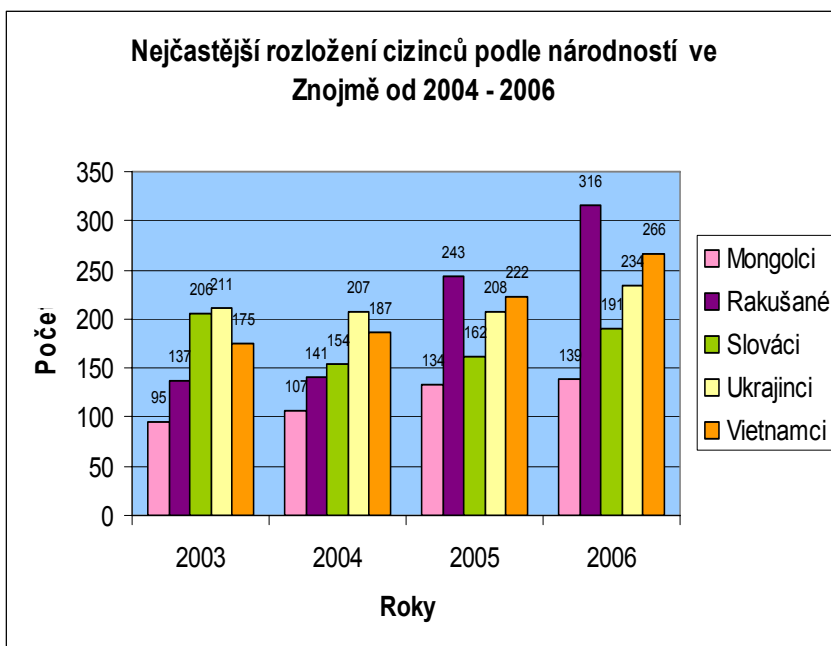
graf k tabulce č.1

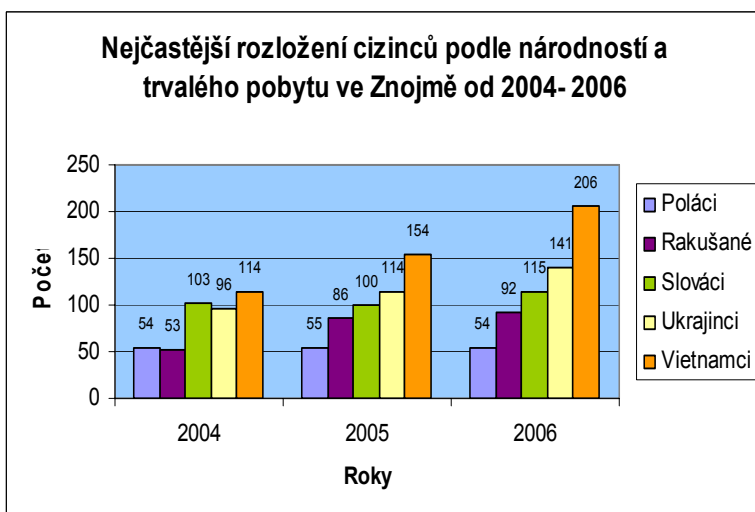
graf k tabulce č.2

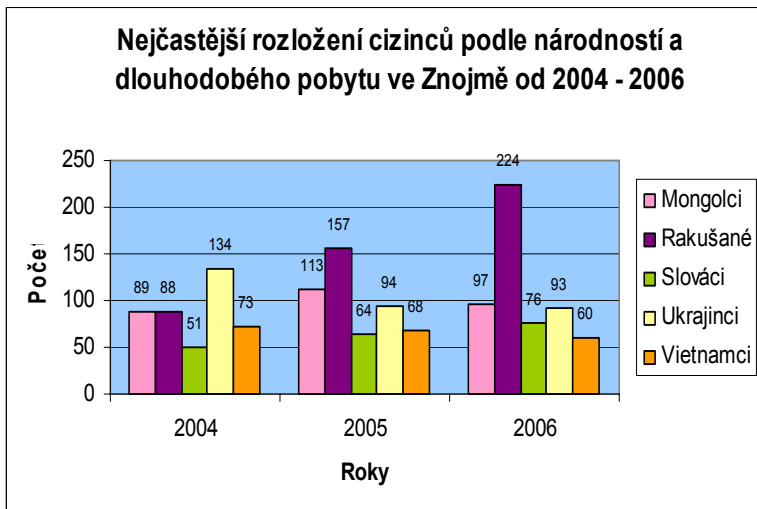
graf k tabulce č.3

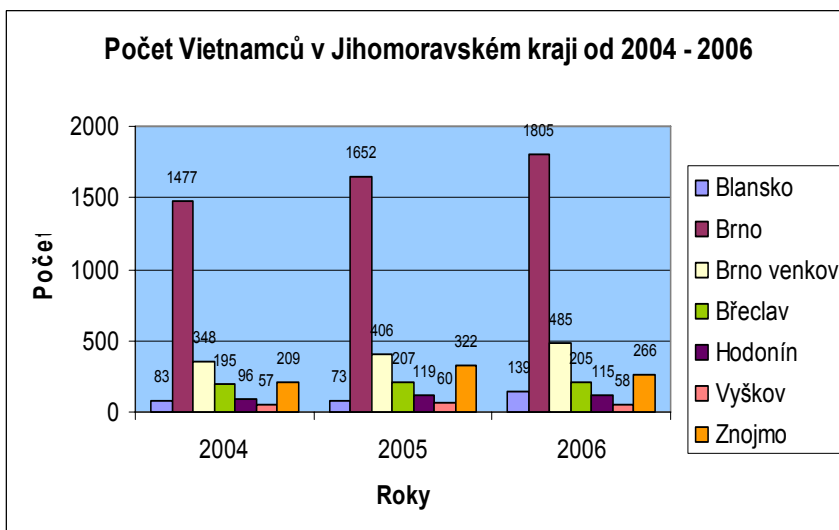
graf k tabulce č.4

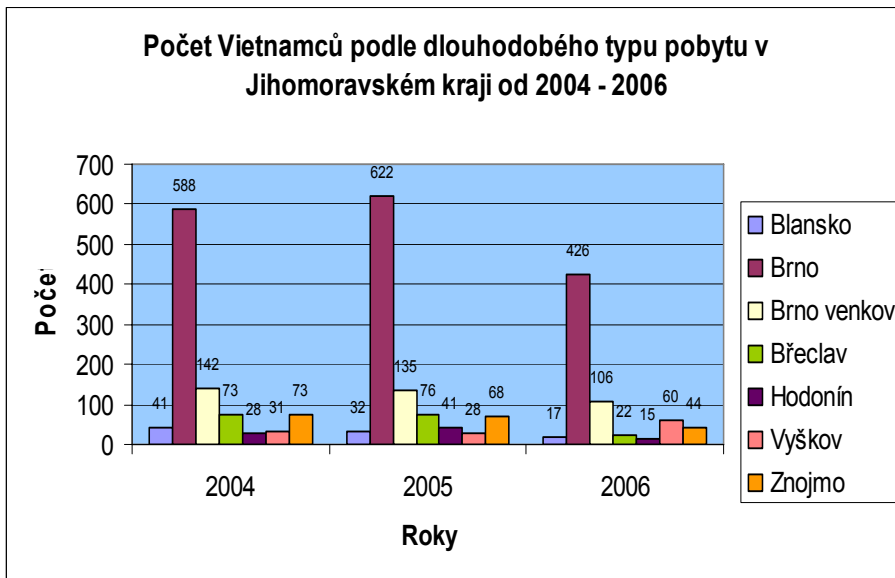
graf k tabulce č.5

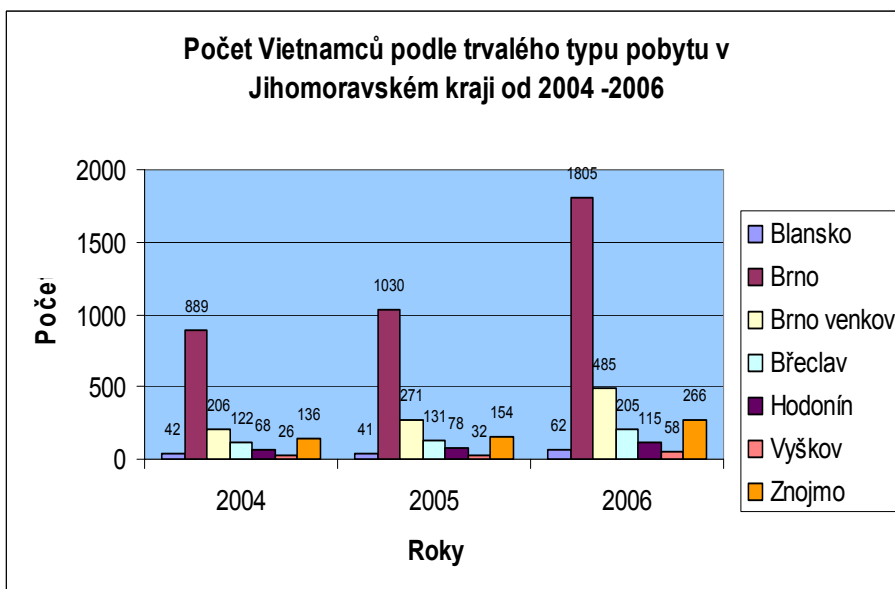
graf k tabulce č.6

graf k tabulce č.7

graf k tabulce č.8

7. Seznam použité literatury

BARŠA, P. 2003: *Politická teorie multikulturalismu*, 2. vyd., Brno: CDK. ISBN 80-7325-020-9.

BURYÁNEK, J. 2002: a kol. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy*, Praha: Člověk v tísni. ISBN 80-7106-614-1.

DISMAN, M. 1993: *Jak se vyrábí sociologická znalost*, 1. vyd., Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-822-9.

HLADÍK, J. 2006: *Multikulturní výchova. Socializace a integrace menšin*, 1. vyd., Zlín: UTB. ISBN 80-7318-424-9.

KOCOUREK, J., a kol. 2006: *S vietnamskými dětmi na českých školách*, 1. vyd., Praha: H & H. ISBN 80-7319-055-9.

ŠIŠKOVÁ, T. 2002: *Menšiny a migranti v České republice*, 1. vyd., Praha: Portál. ISBN 80-7178-220-3.

Studie

BROUČEK, S. 2003: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, Praha: Etnologický ústav AV ČR.

DRBOHLAV, D. – EZZEDDINE-LUKŠÍKOVÁ, P. 2004: *Výzkumná zpráva: Integrace cizinců v ČR. Studie arménské, vietnamské a ukrajinské komunity v Praze a Středočeském kraji*. Financováno Odborem migrace a integrace cizinců. Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Doba realizace: 2003/2004.

GABAL, I. 2004: *Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků*. Praha: MPSV.

UHEREK, Z. Vol. 39, 2 / 2003: *Cizinecké komunity městský prostor v České republice*, Praha: Etnologický ústav AV ČR, In: Sociologický časopis / Czech Sociological Review.

Tisková zpráva 2003: *Pobyt cizinců v České republice*, Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR.

Internetové zdroje

<http://www.znojmocity.cz/cz/> - Oficiální stránky města Znojma

<http://www.mvcr.cz/statistiky/migrace.html> - Stránky Ministerstva vnitra

<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod> - Webový portál Českého statistického úřadu

<http://www.klubhanoi.cz> – Občanské sdružení klub Hanoi – Společnost přátel Vietnamu

<http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly/b05cizinci/b0501vietnamci.pdf> - Webový portál Varianty, který realizuje společnost Člověk v tísni

http://www.mpsv.cz/files/clanky/642/postaveni_cizincu.pdf - Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí